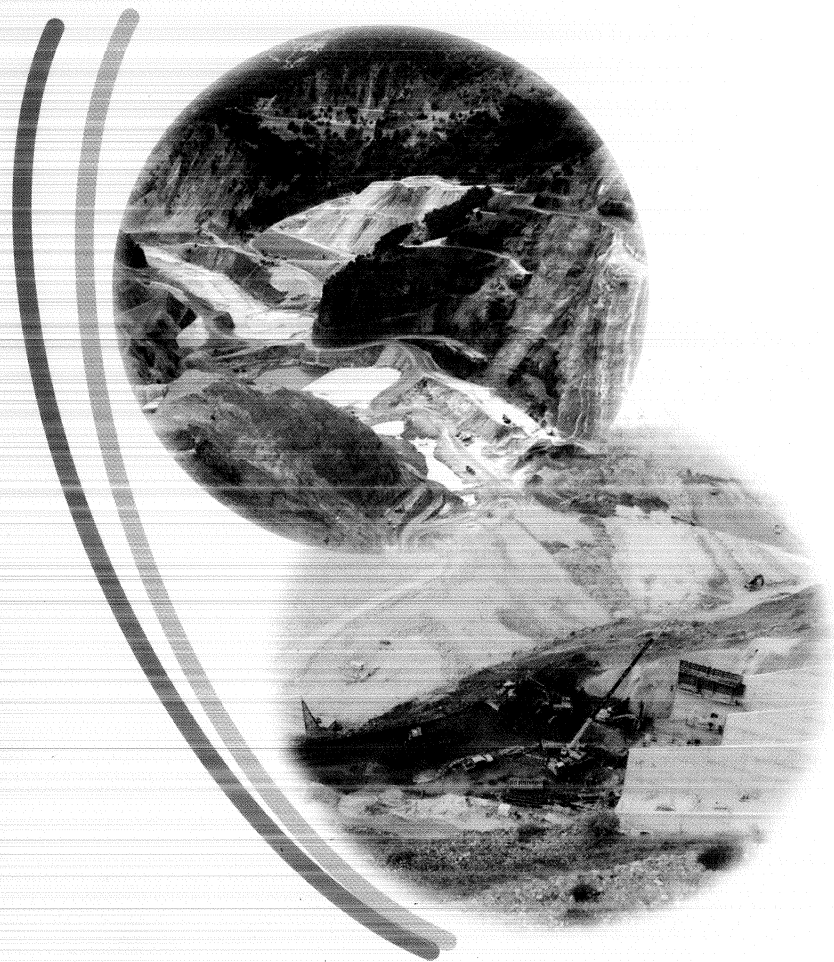

«Ο Αχελώος πηγή ζωής
και για τη Θεσσαλία»

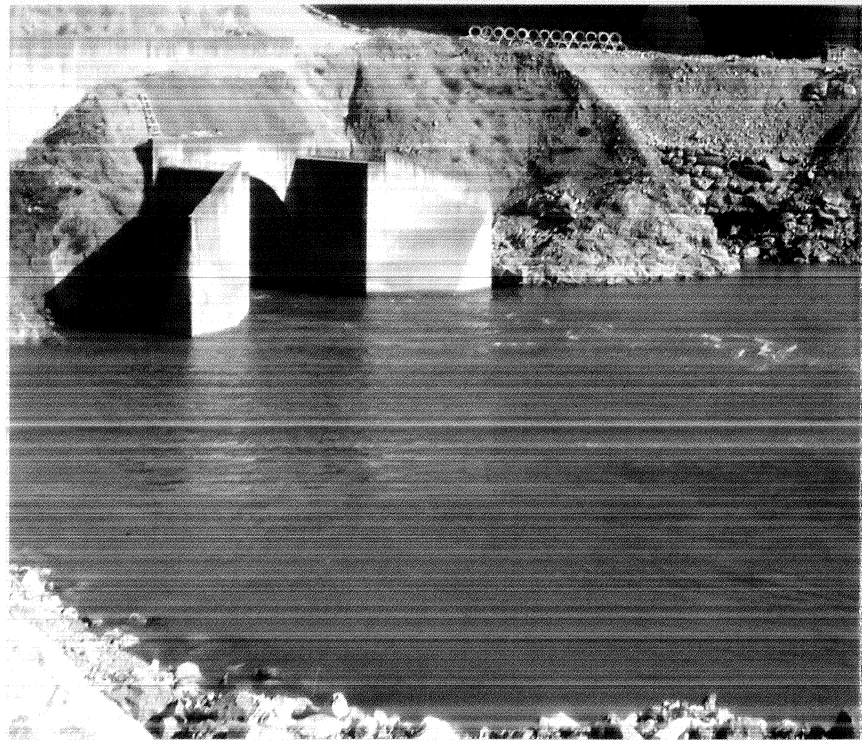

Η αρχική ιδέα για την κατασκευή του έργου

Η έλλειψη νερού στο Θεσσαλικό κάμπο δεν είναι σημερινή διαπίστωση. Ήδη από τη δεκαετία του 1920, ο καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) Κουτσοκώστας είχε διατυπώσει συγκεκριμένες απόψεις για την μερική μεταφορά νερού από τον Άνω Ρου του Αχελώου προς τη Θεσσαλία, με ταυτόχρονη υδροηλεκτρική αξιοποίησή του. Η αναγκαιότητα του έργου έχει τεκμηριωθεί διαχρονικά από κορυφαίους επιστήμονες και έχει στηριχθεί από επιστημονικούς φορείς (ΤΕΕ, ΓΕΩΤΕΕ κ.α.)

Παράγοντας ανάπτυξης

Όταν λέμε «μερική μεταφορά νερού από τον Αχελώο» εννοούμε την αξιοποίηση από τους Θεσσαλούς ενός μικρού μέρους των νερών του. Το ποσοστό αυτό είναι της τάξης του 14% του συνολικού ετήσιου όγκου των νερών που καταλήγει στη θάλασσα. Δηλαδή, 600 εκ. μ³ από τη μέση ετήσια συνολική παροχή του ποταμού (που είναι τα 4.030 εκ. μ³). Πληθώρα μελετών και στοιχείων αποδεικνύει ότι η ποσότητα αυτή, αποτελεί βασικό παράγοντα **περιβαλλοντικής αναβάθμισης** και **αναπτυξιακής αναγέννησης** της Θεσσαλίας, ενώ δεν έχει επιπτώσεις στην Αιτωλοακαρνανία.

Για ποιους λόγους το έργο είναι απαραίτητο;

1. Για να καλυφθούν ανάγκες σε πόσιμο νερό.

Μόνο μ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν:

- Να εξασφαλιστεί οριστικά η ύδρευση των Θεσσαλικών πόλεων
- Να διασφαλιστεί η ποιότητα του πόσιμου νερού

Είναι γνωστό ότι τα πολεοδομικά συγκροτήματα Λάρισας & Βόλου και άλλοι οικισμοί της Ανατολικής Θεσσαλίας, παρουσιάζουν έντονο πρόβλημα λειψυδρίας τους καλοκαιρινούς μήνες. Σε αρκετούς οικισμούς γίνεται υδροδότηση με υδροφόρες.

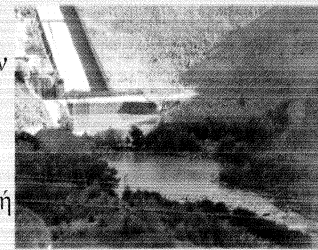
2. Για να παραχθεί «πράσινη» ενέργεια και να μειωθεί ταυτόχρονα η ενέργεια άντλησης.

- Η λειτουργία των προβλεπόμενων υδροηλεκτρικών σταθμών θα παρέχει στην Εθνική Οικονομία 400 MW πράσινης ενέργειας.
- Θα εξοικονομηθεί η ενέργεια που καταναλώνεται σήμερα για την άντληση νερών από βάθη έως και 300μ.

3. Για να προστατευτεί το περιβάλλον

Με την ολοκλήρωσή του επιτυγχάνεται:

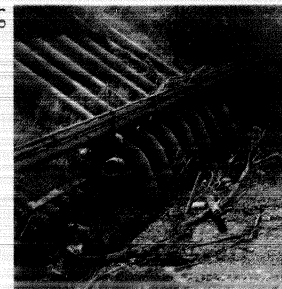
- Ανάταξη της οικολογικής ισορροπίας στον Πηγείο ποταμό και στο Δέλτα του, με τη διασφάλιση συνεχούς ροής.
- Διακοπή της άντλησης από τον υπόγειο υδροφόρα της Θεσσαλίας και άρα αποφυγή του κινδύνου της υφαλμύρωσης των υπόγειων υδάτων, της ερημοποίησης και της καθίζησης του εδάφους.
- Δημιουργία λιμναίου οικοσυστήματος Κάρλας
- Βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας του υδρολογικού κύκλου
- Απονιτροποίηση των νερών της Θεσσαλίας

4. Για να συμβάλει στην Αγροτική Ανάπτυξη της περιοχής ...

Τα κύρια οφέλη του έργου είναι:

- Βελτίωση - αναβάθμιση του αγροτικού οικοσυστήματος
- Βελτίωση της άρδευσης. Καθίσταται δυνατή η πλήρης άρδευση 3.000.000 στρεμμάτων στο Θεσσαλικό κάμπο.
- Εκσυγχρονισμός των μεθόδων καλλιέργειας
- Εγκατάλειψη της μονοκαλλιέργειας και ανάπτυξη της πολυκαλλιέργειας υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Αύξηση της πρωτογενούς παραγωγής
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα
- Αύξηση της απασχόλησης
- Συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο.

Γιατί το έργο πρέπει να ολοκληρωθεί άμεσα; Ποια η σημερινή εικόνα του έργου;

ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ ΣΥΚΙΑΣ

1. Έχει ολοκληρωθεί περισσότερο από το 75% του έργου.

2. Η πιθανή διακοπή των εργασιών θα μετατρέψει την περιοχή σε ένα εγκαταλειμμένο απέραντο εργοτάξιο.

3. Η ΔΕΗ είχε προγραμματίσει την κατασκευή του φράγματος πριν τη συζήτηση για μεταφορά νερού. Άρα, το έργο μπορεί να λειτουργήσει ως υδροηλεκτρικό ανεξάρτητα από τις άλλες χρήσεις του. Είναι αυθύπαρκτο και αυτοδύναμο.

4. Η κατασκευή του φράγματος, θα οδηγήσει στην ταμίευση 600 εκ. μ³ νερού από τα οποία μόνον 440 εκ. μ³ είναι ωφέλιμα. Αυτό σημαίνει ότι μειώνεται ο κίνδυνος πλημμυρών στο Δέλτα του Αχελώου και ταμιεύεται μια πολύ σημαντική ποσότητα νερού τους χειμερινούς μήνες για θερινή χρήση.

Η ΣΗΡΑΓΓΑ ΕΚΤΡΟΠΗΣ

1. Έχει ολοκληρωθεί το 86% του έργου. Το σταμάτημά του προσκρούει στην κοινή λογική, αφού με ελάχιστα επιπλέον χρήματα, μπορεί να αποκτηθεί μια υποδομή που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί, ανάλογα με τις εξελίξεις μέσα στο χρόνο.

2. Η γεωλογική δομή και η μορφή των πετρωμάτων που περιβάλλουν τη σήραγγα εκτροπής, δημιουργούν συνεχή διέλευση και ροή υδάτων. Αυτό προκαλεί κίνδυνο καταρρέψεων μεγάλης έκτασης, που μπορεί να οδηγήσει μέχρι την καταστροφή του έργου.

3. Μετά την αποχώρηση του σημερινού αναδόχου, δεν θα υφίστανται πλέον και οι εγκαταστάσεις φωτισμού, αερισμού και αντλήσεων, καθιστώντας αδύνατο τον έλεγχο και τη συντήρηση της σήραγγας.

4. Δεν πρέπει να αγνοηθούν οι κίνδυνοι από τη συγκέντρωση μεθανίου (πρόκληση εκρήξεων μέχρι και απώλειες ζωών).

ΦΡΑΓΜΑ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ

Το έργο είναι ολοκληρωμένο από το 1996 και στοίχισε 300 εκ. ευρώ. Η απόσβεσή του καθιστά αναγκαία την άμεση λειτουργία του με την ολοκλήρωση των απαλλοτριώσεων μέσα από τις οποίες πρέπει να ικανοποιηθούν τα δίκαια αιτήματα των θιγομένων.

Τι έχει πληρωθεί μέχρι σήμερα:

ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΠΑΗΡΩΜΕΣ (€)	ΠΑΗΡΩΜΕΣ (€) (Αναγόμενες σημερινές τιμές)
Εργασίες ΔΕΗ οδικά δίκτυα και σήραγγες παράκαμψης στο Φράγμα Σουκιάς (εργολαβίες 1985 - 1990)	15.000.000	70.000.000
Φράγμα Σουκιάς (1η εργολαβία 1997-2001 που διαλύθηκε)	32.944.159	47.000.000
Φράγμα Σουκιάς (2η εργολαβία 2004- συνεχίζεται)	59.169.164	65.000.000
Σήραγγα εκτροπής (1η εργολαβία 1997-2009)	177.394.190	210.000.000
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΗΡΩΜΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ	285.000.000	392.000.000

Δαπάνες που απαιτούνται ακόμη:

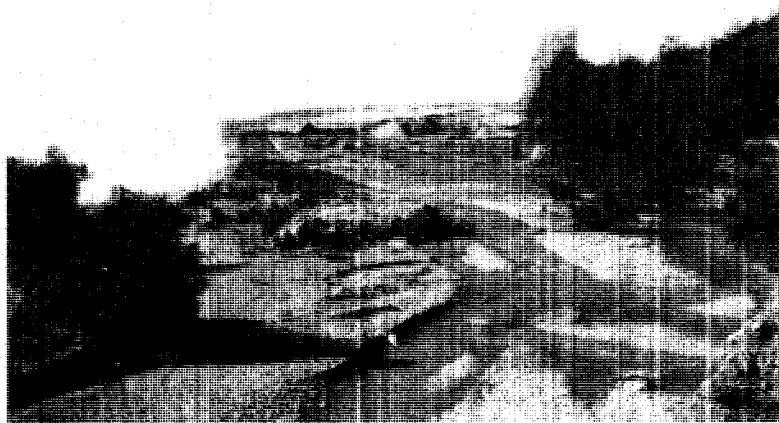
Ολοκλήρωση Φράγματος Σουκιάς (2η εργολαβία 2004 - συνεχίζεται)	58.741.372
Ολοκλήρωση επένδυσης σήραγγας	34.287.500

Οι απαιτούμενες δαπάνες για την ολοκλήρωση του έργου είναι μικρότερες από το κόστος αποκατάστασης του τοπίου και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την αποφυγή κινδύνων από την κατάρρευσή του.

Η αναγκαιότητα μεταφοράς μέρους των νερών του Άνω Ρου του Αχελώου στη Θεσσαλική πεδιάδα αποδεικνύεται για άλλη μια φορά από το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού της Θεσσαλίας που ενσωματώθηκε στο Νόμο 3481/2006.

Για τους λόγους που αναφέρθηκαν και όχι από κάποια ιδιοτροπία των Θεσσαλών, επιβάλλεται η απειλοκή του έργου από τις δικαστικές διενέξεις και η ταχεία ολοκλήρωσή του. Άλλωστε αποτελεί διαχρονικά βασική και σταθερή επιλογή όλων των κυβερνήσεων της Μεταπολίτευσης, συμπεριλαμβανομένων τόσο της κυβέρνησης εθνικής ενότητας όσο και της οικονομικής κυβέρνησης του 1989-90, έχοντας την αποδοχή όλου του πολιτικού κόσμου της χώρας με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Επομένως, η Πολιτεία καλείται να εντάξει στις προτεραιότητές της την μερική μεταφορά νερού του Άνω Ρου του Αχελώου και να χαρακτηρίσει το έργο «Εθνικής Σημασίας».

Πληροφορίες για το έργο της μερικής μεταφοράς νερού από τον Άνω Ρου του Αχελώου, μπορεί κάποιος να βρει στην ιστοσελίδα www.ergaaxeloou.gr η οποία θα είναι ενεργή από τέλος Σεπτεμβρίου.

«Αχελώος και Βιώσιμη Διαχείριση Υδάτων Προκλήσεις - Προοπτικές»

09:00 – 09:30 Προσέλευση - εγγραφή

09:30 – 10:00 Σύντομοι χαιρετισμοί:

Απόστολος Παπατόλιας: Νομάρχης Μαγνησίας

Ραδούλα Ζήση: Αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων

Κων/νος Καρτάλης: Βουλευτής Μαγνησίας

Αθανάσιος Νάκος: Βουλευτής Μαγνησίας, πρώην Υφυπουργός Εσωτερικών

Απόστολος Νάνος: Βουλευτής Μαγνησίας

Γιάννης Μαρκάκης: Βουλευτής Μαγνησίας

Στοκράτης Αναγνώστου: Πρόεδρος ΤΕΕ Μαγνησίας

Φώτης Αλεξάκος: Νομάρχης Καρδίτσας, Πρόεδρος Π.Α.Σ.Ε., Κήρυξη έναρξης ημερίδας

10:00 – 10:30 «Αχελώος: Τελευταίες Εξελίξεις και Περιβαλλοντική Διάσταση του Έργου», Κωνσταντίνος Παράσχης, Πολιτικός Μηχανικός Προϊστάμενος Τμήματος ΕΥΔΕ – ΟΣΥΕ Έργων Καρδίτσας

10:30 – 11:00 «Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Υδάτων και Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη», Βίκυ Ι. Καραγεώργου, Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου, Δικηγόρος

11:00 – 11:30 Διάλειμμα

11:30 – 12:00 «Λειψυδρία και Βιώσιμη Διαχείριση στο Υδατικό Διαμέρισμα Θεσσαλίας», Νικήτας Μυλόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

12:00 – 12:30 «Διαχειριστική Μελέτη των Υδάτινων Πόρων της Λεκάνης Απορροής του Πηνειού Ποταμού», Γιάννης Καραβοκύρης, Πολιτικός Μηχανικός, Δρ Υδρολογίας

12:30 – 13:00 «Αχελώος: Εκτροπή ή Νομική Παρεκτροπή;», Μουρατιάν Φιλοθέη – Άλκηστη, Δικηγόρος, Μ.Π.Σ. Ευρωπαϊκού Δικαίου, Διεύθυνση Νομικών Υπηρεσιών Δ.Ε.Η. Α.Ε.

13:00 – 13:30 Ερωτήσεις – Τοποθετήσεις

13:30 – 14:00 Συμπεράσματα – κλείσιμο της Ημερίδας

**Η ΑΡΧΗ
ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΙ ΤΟ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ**

**ΔΙΟΣΤΟΛΟΣ Ι. ΠΑΠΑΤΟΛΙΑΣ
ΝΟΜΑΡΧΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
Δρ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

(Δημοσιεύτηκε
στη Διμηνιαία Επιθεώρηση
Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης
«ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ»
τον Απρίλιο του 2010)

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ

Ι. Σύντομο Ιστορικό

Η μεταφορά νερού από τον άνω Ρου του ποταμού Αχελώου στην λεκάνη απορροής του Πηνειού ποταμού και εν προκειμένω στην θεσσαλική πεδιάδα είναι ένα σύνθετο εγχείρημα, το οποίο έχει αποτελέσει την τελευταία εικοσαετία αντικείμενο μιας έντονης διαμάχης σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο κυρίως σε σχέση με τις αναμενόμενες περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του¹.

Ο βασικός δικαιοπολιτικός λόγος για την υλοποίηση του εν λόγω εγχειρήματος ιδίως κατά τα πρώτα στάδια αναγόταν στην ικανοποίηση των βασικών υδρευτικών αναγκών της θεσσαλικής πεδιάδας, ενώ στη συνέχεια κρίθηκε αναγκαίο και για την υλοποίηση υδρευτικών αναγκών στα αστικά συγκροτήματα του Βόλου και της Λάρισας. Βεβαίως, η σταδιακή έμφαση, που άρχισε -ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 90- να αποδίδεται στην προστασία του περιβάλλοντος εν γένει και των υδάτινων οικοσυστημάτων ειδικότερα δημιούργησε νέα νομικά και πραγματικά δεδομένα σε σχέση με την συμβατότητα της υλοποίησης του εν λόγω έργου με τις επιταγές της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας, όπως αυτό αποτυπώθηκε με σαφήνεια και στις πρώτες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ 2759/1994 και 2760/1994)².

¹ Η ίδια της δυνατότητας μεταφοράς νερού από τον άνω Ρου του ποταμού Αχελώου, διατυπώθηκε από τον καθηγητή κ. Α. Κουτσοκόστα το 1925. Το 1958 ο ίδιος καθηγητής επανήλθε με σχετική έκθεσή τους προς τη ΔΕΗ προτείνοντας την εκτροπή του ποταμού Αχελώου στη Θεσσαλία με τη δημιουργία σήραγγας μήκους 20 χλμ. από τη θέση Μεσοχώρα. Το 1972 ο υδροενεργειακός μηχανικός της ΔΕΗ Στ. Μαγειρίας σε μια σειρά προτάσεων για την εκτροπή διαφόρων ποταμών στην Ελλάδα, συμπεριέλαβε την εκτροπή του Αχελώου προς την Θεσσαλική πεδιάδα από την θέση Σουκιά με τη δημιουργία φράγματος στην Παλαιοκαρδά Πύλης. Βλ. *Έργα Εκτροπής Αχελώου Ποταμού*, ΤΕΕ, Αθήνα, Νοέμβριος 2005.

² Στην περίπτωση της εκτροπής του Αχελώου στο ΣτΕ τέθηκε το ζήτημα αν οι χωριστές ΜΠΕ που είχαν συνταχθεί για καθένα από τα μερικότερα έργα που συνέθεταν το μείζον έργο της εκτροπής του Αχελώου ικανοποιούσαν τις αξιώσεις της κείμενης νομοθεσίας. Με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994 το ΣτΕ αποφάσισε ότι για την καταγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων του εγχειρήματος αυτού δεν αρκεί η σύνταξη μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για καθένα από τα προγραμματιζόμενα επιμέρους τεχνικά έργα, αλλά είναι αναγκαία η σύνταξη συνολικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία με την κατάλληλη επιστημονική μέθοδο θα

Ταυτόχρονα βέβαια δεν θα πρέπει να παραγνωρίσει κανείς το γεγονός ότι ένα σημαντικό τμήμα των έργων του πολυσύνθετου αυτού εγχειρήματος έχει ήδη υλοποιηθεί, δημιουργώντας μια *de facto* κατάσταση για τα οικοσυστήματα της περιοχής. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης θα επιχειρηθεί να καταδειχθεί με βάση συγκεκριμένα νομικά επιχειρήματα το πώς μπορεί να καταστεί δυνατή η υλοποίηση του έργου -στο πλαίσιο πάντοτε του σεβασμού των σχετικών δικαστικών αποφάσεων και του κράτους δικαίου- κατά τρόπο ώστε το «περιβαλλοντικό κόστος» της υλοποίησης του έργου να είναι αρκετά μικρότερο σε σχέση με τα οφέλη για την εθνική οικονομία και την γενικότερη αναπτυξιακή προοπτική της χώρας στη κατεύθυνση της πράσινης ανάπτυξης.

II- Υλοποίηση του έργου και Αρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης άρχισε να αναγνωρίζεται σταδιακά, μετά την Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992, ως μια βασική αρχή της διεθνούς έννομης τάξης. Παρά το γεγονός ότι η νομιακή συγκρότηση του περιεχομένου της δεν είναι αρκετά εύκολη, δεδομένου ότι και ο ορισμός που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της αιζέντας 21³ δεν είναι αρκετά διαφωτιστικός⁴, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο βασικός άξονας, στον οποίο συγκροτείται η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης στην διεθνή έννομη τάξη αφορά στην υιοθέτηση ενός τέτοιου μοντέλου ανάπτυξης, τα αγαθά της οποίας θα διανέμονται με δίκαιο τρόπο και ταυτόχρονα δεν θα πλήττεται η φέρουσα

συσχετίζονται και θα συνεκτιμώνται οι προεκτιθέσιμες επιμρους συνέπειες καθώς και οι εντεθθεν απότερες συνέπειες για το περιβάλλον προς εξεύρεση και αξιολόγηση της συνολικής επίδρασης του έργου στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας. Βλ. Γ. Δεληγιάννη, Οι οχλοοες δραστηριότητες στη Νομολογία του ΣτΕ, Απρίλιος 1997, σ. 9, στο <http://www.nomosphysis.org.gr>.

³ Η αιζέντα 21 συνιστά το «συστημικό» πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης για την ανθρωπότητα, συνενώνοντας το Δίκαιο της Ανάπτυξης με το Δίκαιο του Περιβάλλοντος. Βλ. Μ. Δικληρη, Ο Δωδεκάδελτος του Περιβάλλοντος. Αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης, Νόμος και Φύση 1995, Τόμος 2, Εκδ. Α.Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995, σ. 282-347, επίσης European Commission, "Sustainable Development", http://europa.eu.int/comm/sustainable/_en.htm.

⁴ Ως βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται «η ανάπτυξη εκείνη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες».

ικανότητα των οικοσυστημάτων, ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης κατοχυρώνεται κατά πρώτο λόγο στο άρθρο 3 παρ.3 της αναθεωρημένης Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵ (πρ. άρθρο 2 ΣΕΕ). Παρά το πολυσύνθετο περιεχόμενό της εν λόγω αρχής θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το κανονιστικό περιεχόμενό της συγκροτείται από την ύπαρξη τριών ισότιμων πυλώνων και εν προκειμένω της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας. Κατά συνέπεια το βασικό ζητούμενο είναι η επίτευξη λειτουργικών συνεργειών και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των οικονομικών -αναπτυξιακών πολιτικών με τις πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά και με αυτές που προωθούν την διασφάλιση κοινωνικής συνοχής.

Περαιτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πιο σημαντική κατοχύρωση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο συνιστά η αρχή της ενσωμάτωσης, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶ (πρ. άρθρο 6ΣΕΚ). Κεντρικό ζητούμενο είναι, συνεπώς, η λειτουργική ένταξη της προστασίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των επιμέρους τομειακών πολιτικών, όπως η βιομηχανία, η ενέργεια, ο τουρισμός και η γεωργία.

Περαιτέρω, σε εθνικό επίπεδο η ρητή καθιέρωση της αρχής της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης στο ελληνικό Σύνταγμα προκύπτει από τη συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων 24 παρ. 1 (κατοχύρωση της αρχής της αειφορίας,

⁵ Στο άρθρο 3 παρ. 3 της αναθεωρημένης Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζεται ότι «Η Ένωση εγκαθιδρύει την εσωτερική αγορά. Εργάζεται για την *αειφόρο ανάπτυξη* της Ευρώπης με στόχο την ισορροπη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών και το υψηλό επίπεδο προστασίας και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος». Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι και στο προοίμιο της αναθεωρημένης Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται ρητή αναφορά στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης ως ακολούθως: «Αποφασισμένοι να προαθήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών τους, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης ...».

⁶ Το άρθρο 11 της Συνθήκης για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει τα ακόλουθα: «Οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη».

υποχρέωση λήψης προληπτικών και κατασταλακτικών μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, δικαίωμα σ' ένα καθαρό περιβάλλον), 106 παρ. 1 εδ.2 (Κράτος και Εθνική Οικονομία) και 22 του Συντάγματος⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι και το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει σε μια σειρά αποφάσεων του (ΣτΕ 3478/2000 (Ολ), 613/2002 και 1999/2007) την αρχή της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης ως αρχή που προκύπτει από την συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων 24 παρ. 1 και 106 και 22 του Συντάγματος, ερμηνευόμενα και υπό το φως των σχετικών ρυθμίσεων της κοινοτικής νομοθεσίας (άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 2 και 174 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, όπως ίσχυαν πριν τις τροποποιήσεις που επέφερε η Συνθήκη της Λισσαβώνας). Στις σχετικές Αποφάσεις το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι τόσο από το άρθρο 24 παρ. 1 όσο και από τα σχετικά άρθρα των Κοινοτικών συνθηκών προκύπτει ότι το περιβάλλον έχει αναχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό καθώς και ότι ο συντακτικός νομοθέτης δεν αρκέστηκε μόνον στην πρόβλεψη της δυνατότητας να θεσπίζονται μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά επέβαλλε στα όργανα που έχουν την σχετική αρμοδιότητα να προβαίνουν σε θετικές ενέργειες για την διαφύλαξη του προστατευόμενου αγαθού. Κατά την λήψη των μέτρων αυτών τα αρμόδια κρατικά όργανα οφείλουν, κατά την έννοια του άρθρου 24 παρ. 1 ενόψει και των άρθρων 106 και 22 παρ. 1 του Συντάγματος, να σταθμίζουν και άλλους παράγοντες αναγόμενους στο γενικότερο εθνικό και δημόσιο συμφέρον, όπως είναι εκείνοι που σχετίζονται με τους σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης, της αξιοποίησής του εθνικού πλούτου, της ενισχύσεως της περιφερειακής ανάπτυξης και της εξασφαλίσεως θέσεων εργασίας.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας θεώρησης, η οποία αναζητά ισορροπία μεταξύ των μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και την επιδίωξη και άλλων συνταγματικώς προστατευόμενων αγαθών ή επιδιώξεων, το Συμβούλιο της

⁷ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Η επίδραση των Καταστατικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας σε: Γ. Γιαννακούρου/Γ. Κρεμλής/Γλ. Σιούτη, Η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, σελ. 103 (110) και κυρίως υποσημείωση 8.

Επικρατείας έκρινε στην με αρ. 3478/2000 Απόφασή του για το επίμαχο θέμα της μεταφοράς νερού ότι πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι λόγοι ακύρωσης, οι οποίοο θεμελιώνονται στο ότι το εγχείρημα της εκτροπής του ρου του Αχελώου ποταμιού και η πραγματοποίηση των προαναφερθέντων όρων έρχονται σε αντίθεση προς την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης που κατοχυρώνεται από τα άρθρα 24 και 106 του Συντάγματος και 2 και 130 Ρ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Δικαστήριο είχε μάλιστα προηγουμένως επισημάνει ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβαλλον σε σχέση με την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας, δηλαδή σκοπό γενικότερου δημοσίου συμφέροντος, αναγόμενο στην οικονομική ανάπτυξη και την αξιοποίηση του εθνικού πλούτου.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι και στην μεταγενέστερη απόφασή του για το θέμα του Αχελώου (ΣτΕ 1688/2005 Ολομέλεια), το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο δεν απομακρύνεται από την προηγούμενη κρίση του, σύμφωνα με την οποία η πραγματοποίηση των έργων για την μεταφορά νερού από τον άνω ρου του Αχελώου δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Αντιθέτως, θεμελιώνει την κρίση του για την ακύρωση των εγκεκριμένων συμπληρωματικών περιβαλλοντικών όρων με μια νέα αιτιολογία, η οποία βασίστηκε στο κανονιστικό περιεχόμενο της παρ. 2 του άρθρου 7 του Νόμου 1737/1987 ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα και των σχετικών ρυθμίσεων της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα και του προτάγματος για βιώσιμη διαχείριση των υδάτων, που η εν λόγω οδηγία κατοχυρώνει. Συνακόλουθα, το Ανώτατο Ακυρωτικό έκρινε ότι η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδάτινου δυναμικού επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται στα ισχύοντα προγράμματα ανάπτυξης υδάτινων πόρων ή εναρμονίζεται με αυτά.

Συμπέρασμα: Η αρχή της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης, η οποία κατοχυρώνεται με ιδιαίτερα σαφή τρόπο τόσο στην κοινοτική όσο και στην

εθνική συνταγματική έννομη τάξη και η οποία συγκροτείται από τρεις ισοτιμους πυλώνες (οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία), συνιστά την κομβική κατευθυντήρια αρχή, προκειμένου να κριθεί το επιτρεπτό ή μη της υλοποίησης του έργου. Κι κατά συνέπεια, η συμβετότητα υλοποίησης του έργου της μεταφοράς νερού δεν θα πρέπει να εξετασθεί μονον υπό το στενό πρίσμα της ενδεχόμενης πρόκλησης επιπτώσεων στη γλωβίδα και την πανίδα της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά υδάτων, που προστατεύονται μάλιστα από διάφορες Διεθνείς Συμβάσεις και κοινοτικές Οδηγίες αλλά και υπό το πρίσμα της ενδεχόμενης οικολογικής καταστροφής, που θα προκληθεί από τη μη εκτέλεσή του εξαιτίας της επαπειλούμενης ερημοποίησης του μεγαλύτερου κάμπου της χώρας.

Οποιαδήποτε απόφαση οφείλει συνακολουθα να λάβει υπόψη τις συνέπειες που θα προκληθούν εξαιτίας της μη υλοποίησης του έργου της μεταφοράς νερού στον θεσσαλικό κάμπο. Ως τέτοιες μπορούν να αναφερθούν η επαπειλούμενη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ερημοποίηση της περιοχής. Δεν θα πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε ότι σύμφωνα με πλήθος μελετών οι αγρότες είναι οι καλύτεροι φύλακες της βιοποικιλότητας. Στο πλαίσιο μάλιστα αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην αιτιολογική έκθεση του Νόμου 3481/2006, με τον οποίο εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Αχελώου και Πηνειού, περιέχεται μια εμπειρισταωμένη θεμελίωση των πολυποικίλων λόγων για τους οποίους καθίσταται αναγκαία η μεταφορά νερού. Στους λόγους αυτούς συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η ικανοποίηση υδρευτικών αναγκών στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα της Θεσσαλίας, η αναβάθμιση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα της Θεσσαλίας, η αναβάθμιση του υποβαθμισμένου υδάτινου οικοσυστήματος του Πηνειού μέσω της περιβαλλοντικής παροχής και η παροχή νερού για τις ανεπαρκώς αρδευόμενες εκτάσεις της Θεσσαλίας.

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αρχή της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης είναι επίκαιρη και για την απίθανη περίπτωση που τελικά

θα ληφθεί μια αρνητική απόφαση για την υλοποίηση του έργου ως αποτέλεσμα τόσο των σχετικών νομολογιακών εξελίξεων (ΔΕΚ και ΣτΕ) όσο και μια ενδελεχούς και τεκμηριωμένης στάθμισης των πλεονεκτημάτων υλοποίησης του έργου για την εθνική οικονομία και των επιπτώσεών του για το περιβάλλον, η οποία θα καταλήγει στο ότι η έκταση των αναμενόμενων επιπτώσεων είναι πολύ μεγαλύτερης έκτασης από τις αναμενόμενες ωφέλειες. Στην περίπτωση υλοποίησης ενός τέτοιου σεναρίου, η αρχή της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης επιτάσσει το να έχουν ήδη εξευρεθεί οι κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις, με τις οποίες θα διασφαλίζεται μια ισοδύναμη δυνατότητα αξιοποίησης του εθνικού πλούτου και ενίσχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης σε σχέση με αυτή της υλοποίησης του έργου. Δεδομένου μάλιστα ότι ως μια από τις ειδικότερες εκφάνσεις της αρχής της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης αναγνωρίζεται η αρχή της δημόσιας διαβούλευσης και συμμετοχής για τα θέματα αυτά, συνακόλουθα και η εξέταση των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων και η λήψη της σχετικής απόφασης θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εκτεταμένης διαβούλευσης και συμμετοχής με τις τοπικές κοινωνίες, τους παραγωγικούς φορείς και την κοινωνία των πολιτών, κάτι που δεν έχει συμβεί μέχρι τώρα.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο στο πλαίσιο του προδικαστικού ερωτήματος, που έχει υποβάλει προς το ΔΕΚ, εμμένει στην εξέταση της συμβατότητας του έργου υπό το πρίσμα μιας σειράς νομοθετικών διατάξεων και κοινοτικών οδηγιών με αμιγή περιβαλλοντική κατεύθυνση, χωρίς συνακόλουθα να αποδίδει την απαιτούμενη έμφαση στον οικονομικό και τον κοινωνικό πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης.

III. Η Οδηγία - Πλαίσιο για τα ύδατα και η υλοποίηση του έργου μεταφοράς νερού

Η οδηγία - πλαίσιο για τα ύδατα (Οδηγία 2000/60/ΕΚ) αποτελεί το πλέον θεμελιώδες κείμενο της κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία και διαχείριση

των υδάτων στο πλαίσιο υιοθέτησης μιας ολοκληρωμένης ρυθμιστικής προσέγγισης. Ειδικότερα, οι βασικοί άξονες της οδηγίας, που την καθιστούν ιδιαίτερα καινοτόμα και πρωτοποριακή, είναι οι ακόλουθοι:

- 1) Η θέσπιση της αρχής της αειφορικής διαχείρισης των υδάτων ως βασικής κατευθυντήριας αρχής της οδηγίας⁸
- 2) Η υιοθέτηση του μοντέλου της ολοκληρωμένης, αποκεντρωμένης και συμμετοχικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού και
- 3) Η αναγνώριση του νερού ως κοινωνικού και οικονομικού αγαθού (αρχή της ανάκτησης του κόστους στις υπηρεσίες ύδατος).

1. Έλλειψη ειδικής ρύθμισης για τα έργα μεταφοράς νερού στην οδηγία -πλαίσιο

Ως μια πρώτη επισήμανση αναφορικά με το θέμα του εγχειρήματος της μεταφοράς νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν εμπεριέχεται καμιά ειδική ρύθμιση στην οδηγία. Η έλλειψη σχετικής

⁸ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρότι η ρητή κατοχύρωση της αρχής της αειφορίας στην οδηγία-πλαίσιο δίνει έμφαση στην βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων οικοσυστημάτων στο πλαίσιο μιας μακροχρόνιας προοπτικής και στην μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητάς τους, ταυτόχρονα η ίδια η οδηγία εμπεριέχει κάποιες ρυθμίσεις, που συνιστούν νομικό έρεισμα για την υιοθέτηση μιας πιο συνθετικής προσέγγισης στην κατεύθυνση υλοποίησης της αειφόρου ανάπτυξης. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 παρ. 3 της εδ.ν ορίζεται ότι τα κράτη-μέλη μπορούν να καθορίσουν ένα σύστημα επιφανειακών υδάτων ως τεχνητό ή ιδιαίτερος τροποποιημένο, όταν οι αλλαγές στα υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά του συστήματος, που είναι αναγκαίες για την επίτευξη του στόχου της καλής κατάστασης θα προκαλούσαν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε άλλες εξίσου σημαντικές δραστηριότητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επίσης, στην παρ. 7 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι τα κράτη-μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία, εφόσον η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης. Από την συνδυαστική ερμηνεία των παραπάνω ρυθμίσεων καθίσταται σαφές ότι η υλοποίηση στόχων γενικού συμφέροντος, στους οποίους περιλαμβάνονται οι δραστηριότητες οι οποίες προωθούν την βιώσιμη ανάπτυξη, μπορούν σε κάποιες περιπτώσεις να υπερακοντίσουν την επίτευξη των αμιγώς περιβαλλοντικών στόχων σε σχέση με την κατάσταση των υδάτινων οικοσυστημάτων στο πλαίσιο μιας προσέγγισης που επιδιώκει την εξεύρεση συνθετικών λύσεων μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας

(απαγορευτικής) ρύθμισης σε σχέση με την δυνατότητα εκτέλεσης έργου αξιοποίησης υδάτινου δυναμικού, το οποίο περιλαμβάνει την μεταφορά νερού θα πρέπει να μας οδηγήσει σε ένα πρώτο συμπέρασμα στο πλαίσιο της εφαρμογής της γενικής αρχής του δικαίου «in dubio pro libertate» (σε περίπτωση αμφιβολίας υπέρ της ελευθερίας) ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν είναι εν γένει αρνητικός στην υλοποίηση τέτοιων έργων, εφόσον φυσικά πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την διασφάλιση της περιβαλλοντικής τους συμβατότητας και δεν αντιστρατεύονται την γενικότερη αρχή για την βιώσιμη διαχείριση των υδάτων.

1.1. Συμβατότητα των έργων αξιοποίησης υδάτινου δυναμικού με τα σχέδια διαχείρισης για τις λεκάνες απορροής ποταμού

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το βασικό εργαλείο για την υλοποίηση των στόχων της οδηγίας - πλαίσιο και της επίτευξης της ολοκληρωμένης και αειφορικής διαχείρισης σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού είναι τα Σχέδια Διαχείρισης (River Management Basin Plans). Τα σχέδια αυτά αποτελούν το κύριο μέσο στρατηγικού σχεδιασμού για την συγκεκριμένη υδατική λεκάνη και περιλαμβάνουν τα βασικά φυσικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά της λεκάνης απορροής, μια συνοπτική περιγραφή των σημαντικότερων ανθρωπογενών επιδράσεων, μια χαρτογράφηση των προστατευόμενων περιοχών αλλά και μια καταγραφή των δικτύων παρακολούθησης (άρθρο 13 και Παράρτημα VII της οδηγίας-πλαίσιο). Επιπροσθέτως, βασικά χαρακτηριστικά του Σχεδίου Διαχείρισης αποτελούν τόσο η καταγραφή των ποιοτικών περιβαλλοντικών στόχων αναφορικά με την κατάσταση του υδάτινου οικοσυστήματος αλλά και των Προγραμμάτων Μέτρων (άρθρο 11 της οδηγίας), στα οποία περιλαμβάνονται τα μέτρα, τα οποία θα ληφθούν για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Από τη συστηματική ερμηνεία των σχετικών διατάξεων του άρθρου 13 και του Παραρτήματος VII σε συνδυασμό με το άρθρο 11 της οδηγίας-πλαίσιο προκύπτει ότι η οδηγία απαιτεί για την υλοποίηση κάθε έργου αξιοποίησης υδάτινου δυναμικού το να έχει ενταχθεί το έργο αυτό ή τουλάχιστον να εναρμονίζεται με τον σχεδιασμό για την διαχείριση των υδάτινων αποθεμάτων στην συγκεκριμένη λεκάνη απορροής ποταμού, όπως αυτός αποτυπώνεται στα Σχέδια Διαχείρισης.

Ειδικότερα, παρότι στην οδηγία-πλαίσιο δεν περιλαμβάνεται κάποια ρητή αναφορά στο θέμα της αδειοδότησης των έργων μεταφοράς νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι εφόσον απαιτεί για την χορήγηση άδειας άντλησης υδάτινων πόρων, που είναι έλασσον θέμα από πλευράς περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε σχέση με το έργο της μεταφοράς νερού την εναρμόνιση με τα όσα προβλέπονται στα Σχέδια Διαχείρισης, αναμφίβολα και η υλοποίηση ενός έργου μεταφοράς νερού προϋποθέτει την συμβατότητά του με τα προβλεπόμενα στο σχέδιο διαχείρισης.

Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεδομένης της επιλογής της λεκάνης απορροής ποταμού ως το επίπεδο, στο οποίο λαμβάνει χώρα η διαχείριση των υδάτων, η συστηματική ερμηνεία των ρυθμίσεων της οδηγίας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να έχει προηγουμένως εξετασθεί ενδελεχώς η δυνατότητα κάλυψης των υδατικών αναγκών σε επίπεδο λεκάνης απορροής, πριν εξετασθούν οι λύσεις για μεταφορά νερού από άλλη λεκάνη.

Περαιτέρω, εφόσον πρόκειται για ένα έργο μεταφοράς νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη, όπως είναι το έργο μεταφοράς νερού από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου, είναι αναμφίβολα απαραίτητη η διασφάλιση της συμβατότητας του έργου με τους ποιοτικούς περιβαλλοντικούς στόχους και των δύο διαχειριστικών σχεδίων, δηλαδή τόσο της λεκάνης απορροής του ποταμού Αχελώου, από την οποία θα γίνει η μεταφορά όσο και της λεκάνης απορροής του ποταμού Πηνειού, η οποία θα δεχθεί την μεταφορά. Επιπροσθέτως, δεδομένης

της μεγάλης σημασίας του έργου για την εθνική οικονομία και την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης θα πρέπει να εξετασθεί η συμβατότητα του έργου και σε σχέση με τον εθνικό σχεδιασμό για την προστασία και διαχείριση των υδάτων.

Αναφορικά με το θέμα που έχει ανακύψει στο πλαίσιο του προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβάλει το Συμβούλιο της Επικρατείας προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και χωρίς να θέλει κανείς να προδικάσει την απόφαση του ΔΕΚ, είναι σαφές από την νομοτεχνική διατύπωση της οδηγίας-πλαίσιο ότι ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να θεσπίσει ειδικές προθεσμίες ενσωμάτωσης για την εφαρμογή των επιμέρους ρυθμίσεων της οδηγίας. Πονακόλουθα, η σχετική πρόβλεψη για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισης μέχρι τις 22.12.2009 συνιστά ειδική προθεσμία ενσωμάτωσης και όχι απώτατο χρονικό όριο υλοποίησης των ρυθμίσεων της οδηγίας⁹.

Αυτό έχει ως συνέπεια να μην παρουσιάζονται προβλήματα συμβατότητας της πρακτικής που ακολουθήθηκε με την εκπόνηση του διαχειριστικού σχεδίου για τις λεκάνες απορροής Πηνειού και Αχελώου πριν την εκπνοή της σχετικής προθεσμίας και την έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την υλοποίηση του έργου μεταφοράς νερού, η οποία βασίστηκε στο προαναφερθέν διαχειριστικό σχέδιο.

2. Εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης και συμμετοχή του κοινού

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της οδηγίας, τα κράτη-μέλη οφείλουν να ενθαρρύνουν την συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών κατά την

⁹ Όπως αναφέρεται ρητά στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οδηγία-πλαίσιο θεσπίζει μια σειρά από ειδικές προθεσμίες, μέσα στις οποίες τα κράτη-μέλη οφείλουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από αυτή και να ενημερώσουν σχετικά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μία από τις προθεσμίες αυτές αφορά την εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης για κάθε λεκάνη απορροής ποταμού, η οποία λήγει τις 22.12.2009, ενώ τον Μάρτιο του 2010 τα κράτη-μέλη οφείλουν να κοινοποιήσουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα εκπονηθέντα Σχέδια Διαχείρισης. Βλ. http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/transp_rep/index_en.htm. Βλ. επίσης Β. Καλαγεώργου, Η οδηγία-πλαίσιο για το νερό-Ένας σημαντικός σταθμός στο ευρωπαϊκό δίκαιο περιβάλλοντος, στο <http://www.nomosphysis.org.gr/articles>.

εκπόνηση, αναθεώρηση και ενημέρωση των Σχεδίων Διαχείρισης¹⁰ και να παρέχουν επαρκή χρόνο (έξι μήνες) στα ενδιαφερόμενα μέρη μετά την χορήγηση των σχετικών εγγράφων, ώστε να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σχετική ρύθμιση, με την οποία ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη το άρθρο 14 της οδηγίας-πλαίσιο, δηλαδή το άρθρο 15 παρ. 1 του π.δ 51/2007, δεν κρίνεται ικανοποιητική, καθώς προβλέπει την δημοσιοποίηση του σχεδίου διαχείρισης και συνακόλουθα την δυνατότητα υποβολής παρατηρήσεων μόνον κατά το τελικό στάδιο, δηλαδή λίγο πριν την έγκρισή του. Συνακόλουθα, στο πλαίσιο λήψης μελλοντικών αποφάσεων σχετικά με την υλοποίηση του έργου¹¹ καθίσταται αναγκαία τόσο η δημοσιοποίηση των σχεδιαζόμενων αποφάσεων και μέτρων όσο και η διενέργεια των σχετικών διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών, ώστε να διασφαλισθεί ένα ελάχιστο επίπεδο συναίνεσης για τις τελικές αποφάσεις. Επιπροσθέτως, η ανάγκη αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας-πλαίσιο επιτάσσει την άμεση προώθηση του σχετικού ΠΔ για τη συγκρότηση των Περιφερειακών Συμβουλίων, ώστε να καταστούν στην πράξη όργανα διαλόγου, διαβούλευσης και συμμετοχής για τα θέματα προστασίας και διαχείρισης των υδάτινων πόρων σε κάθε υδατικό διαμέρισμα αλλά και σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

¹⁰ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 14 της οδηγίας-πλαίσιο τα κράτη-μέλη οφείλουν να παράσχουν την (νομική) δυνατότητα στα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους και να εκφράσουν τις απόψεις τους για τα εκπονούμενα σχέδια διαχείρισης σε τρία στάδια : 1) στο αρχικό στάδιο εκπόνησης, όπου οφείλουν να ενημερώσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη για το χρονοδιάγραμμα και το πρόγραμμα εργασιών για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισης 2) στο ενδιάμεσο στάδιο της επισκόπησης των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης των υδάτων που εντοπίστηκαν στην λεκάνη απορροής ποταμού και 3) στο τελευταίο στάδιο πριν από την έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης.

¹¹ Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να εγερθεί το ερώτημα εάν η έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής Αχελώου και Πηνειού με τυπικό νόμο πληρεί τις προϋποθέσεις της οδηγίας-πλαίσιο για ενημέρωση, συμμετοχή του κοινού και δυνατότητα υποβολής σχετικών σχολίων επί του περιεχομένου του. Το ζήτημα της συμβατότητας της έγκρισης ενός Σχεδίου Διαχείρισης με τυπικό νόμο, χωρίς την διενέργεια της προβλεπόμενης διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης, με την σχετική πρόβλεψη της οδηγίας-πλαίσιο (άρθρο 14) αποτελεί ένα από τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας προς το ΔΕΚ.

3. Συμπέρασμα-διαπίστωση

Απο την συνδυαστική ερμηνεία των επιμέρους ρυθμίσεων της οδηγίας-πλαίσιο αλλά και από το γενικότερο πνεύμα της καθίσταται σαφές ότι η οδηγία δεν υποβάλλει σε καθεστώς ρητής απαγόρευσης τα έργα αξιοποίησης υδάτινου δυναμικοί, τα οποία προϋποθέτουν τη μεταφορά νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη. Η διασφάλιση της συμβατότητάς τους με το πλέγμα των ρυθμίσεων της οδηγίας-πλαίσιο επιβάλλει ωστόσο αφενός την ένταξή τους στο πλαίσιο ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος θα αφορά τις επιμαχες λεκάνες απορροής και αφετέρου την πλήρωση συγκεκριμένων κριτηρίων και όρων περιβαλλοντικής συμβατότητας, όπως αυτά περιγράφονται στη σχετική οδηγία 85/337/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/11/ΕΚ και την οδηγία 2001/42/ΕΚ για την Στρατηγική Εκτίμηση Επιπτώσεων.

IV. Η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/11/ΕΚ και η υλοποίηση του έργου μεταφοράς νερού

Η σχετική ρητή πρόβλεψη της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/11/ΕΚ, για την υποχρέωση εκπόνησης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για κατασκευή φραγμάτων και έργων μεταφοράς ύδατος (Παράρτημα Ι σημείο 15 της οδηγίας), καταδεικνύει ότι η υλοποίηση του έργου είναι καταρχάς επιτρεπτή από πλευράς περιβαλλοντικής συμβατότητας, αρκεί βέβαια να πληρούνται συγκεκριμένοι όροι και προϋποθέσεις.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι δεν τίθεται θέμα παραβίασης των σχετικών άρθρων 6, 9 και 10 της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, όπως ισχύει, σε σχέση με την τήρηση των διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης και συμμετοχής, καθώς οι περιβαλλοντικοί όροι, που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο της σχετικής

κοινοβουλευτικής διαδικασίας κατά την ψήφιση του Νόμου 3481/2006, είχαν ήδη εγκριθεί στο πλαίσιο της κανονικής διοικητικής διαδικασίας και είχαν ακυρωθεί από το ΣτΕ (Απόφαση 1683/2005) με τη μοναδική αιτιολογία ότι η έγκρισή τους δεν βασίστηκε στην εκπόνηση ολοκληρωμένου σχεδίου αναπαύξης των υδατικών πόρων.

V. Οδηγία 2001/42/ΕΚ για την στρατηγική εκτίμηση επιπτώσεων και μεταφορά νερού από τον άνω ρου του Αχελώου

Σημαντικό εργαλείο για τον έλεγχο της περιβαλλοντικής συμβατότητας τόσο του έργου μεταφοράς νερού στο πλαίσιο μιας σφαιρικής εκτίμησης όσο και των Σχεδίων Διαχείρισης για τις δύο λεκάνες απορροής, στις οποίες αφορά η μεταφορά νερού (λεκάνη απορροής Θεσσαλίας και λεκάνη απορροής Δυτικής Ελλάδας) είναι και αυτό της Στρατηγικής Εκτίμησης Επιπτώσεων¹² (Strategic Impact Assessment), το οποίο θεσπίζεται με την οδηγία 2001/42/ΕΚ.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το εργαλείο της Στρατηγικής Εκτίμησης Επιπτώσεων δεν εφαρμόστηκε στο πλαίσιο εκπόνησης του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών απορροής Πηνειού και Αχελώου και των σχετικών περιβαλλοντικών όρων, που εγκρίθηκαν με το Νόμο 3481/2006, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο ψήφισης και δημοσίευσής του δεν είχε ενσωματωθεί στην κοινοτική έννομη τάξη η οδηγία 2001/42/ΕΚ. Πολλώ δε μάλλον το εργαλείο αυτό δεν χρησιμοποιήθηκε κατά τα αρχικά στάδια σχεδιασμού του εν λόγω έργου, δεδομένου ότι δεν είχε ακόμη θεσμοθετηθεί¹³.

¹² Η χρήση του εργαλείου αυτού μπορεί να συμβάλει σημαντικά στο να αποκρυσταλλωθεί μια συνολική και σφαιρική εκτίμηση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων του έργου της μεταφοράς νερού και στο να προσδιοριστούν οι όροι για την διασφάλιση της συμβατότητας του με τα εκπινοούμενα σχέδια διαχείρισης.

¹³ Μπορεί βέβαια να υποστηριχθεί νομικά και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία ότι το περιεχόμενο της οδηγίας δεν ήταν νομικά αδιάφορο κατά τον χρόνο ψήφισης του σχετικού νόμου 3481/2006, καθώς είχε ήδη εκπνεύσει η σχετική προθεσμία για την ενσωμάτωσή της εν λόγω κοινοτικής οδηγίας 2001/42/ΕΚ, με συνέπεια αφενός να μπορεί να τύχει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, άμεσης εφαρμογής. Αφετέρου, στο πλαίσιο της πάγιας νομολογίας του ΔΕΚ

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι αναμένεται η σχετική Απόφαση του ΔΕΚ επί του προδικαστικού ερωτήματος, η οποία θα κρίνει εάν ήταν απαραίτητη η εφαρμογή της προαναφερθείσας οδηγίας, δεδομένου μάλιστα ότι ο σχεδιασμός του έργου και οι σχετικές εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων είχαν γίνει σε χρονικό σημείο αρκετά προγενέστερο, ώστε να καταλαμβάνονται από τις σχετικές ρυθμίσεις της. Η εφαρμογή του εργαλείου αυτού μπορεί ωστόσο να καταστεί ιδιαίτερα κομβική στο πλαίσιο μελλοντικών αποφάσεων για την υλοποίηση του έργου και επίλυσης του ζητήματος των υδατικών πόρων στην περιοχή της Θεσσαλίας. Ειδικότερα, στο πλαίσιο ενός μελλοντικού ανασχεδιασμού του έργου με στόχο τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής του συμβατότητας κρίνεται αναγκαίο να εκπονηθεί μια ολοκληρωμένη Μελέτη Στρατηγικής Εκτίμησης των Επιπτώσεων του Έργου. Η Μελέτη αυτή θα δίνει την απαιτούμενη έμφαση στις επιπτώσεις του έργου τόσο στα υδάτινα οικοσυστήματα ενόψει και των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής στους υδατινούς πόρους όσο και στο φυσικό οικοσύστημα της περιοχής μεταφοράς. Ταυτόχρονα θα λαμβάνει υπόψη τις ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις και στην περιοχή από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού και στην περιοχή, όπου θα δεχθεί το νερό.

Επιπροσθέτως, κρίνεται αναγκαία η παροχή στήριξης και τεχνογνωσίας στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Υδάτων για την έγκαιρη εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης στις δύο περιοχές, που εμπλέκονται στο ζήτημα της μεταφοράς νερού.

Κρίνεται επίσης αναγκαίο να εξετασθεί το ενδεχόμενο εκπόνησης πιλοτικής μελέτης για την Στρατηγική Εκτίμηση των Επιπτώσεων των Σχεδίων Διαχείρισης, που αφορούν τόσο το υδατικό διαμέρισμα της Δυτικής Ελλάδας,

γίνεται δεκτό ότι πριν την ενσωμάτωση μιας κοινοτικής οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη, το κράτος-μέλος έχει την υποχρέωση να μην εφαρμόσει εθνική διάταξη αντίθετη με την οδηγία ή να λάβει οποιοδήποτε μέτρο, που θα θέσει σε κίνδυνο την αποτελεσματική εφαρμογή της. Βλ. ΔΕΚ C-3/81, Υπόθεση Becker, Συλλογή 1982, παρ. 29 και 30 ; ΔΕΚ C-103/88, Υπόθεση Constanzo, Συλλογή 1989, I-1839, παρ. 31

από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού όσο και το διαμέρισμα της Θεσσαλίας, το οποίο θα δεχθεί τη μεταφορά. Κεντρικό ζητούμενο είναι να υπάρχει μια συνολική εκτίμηση του υδατικού δυναμικού αλλά και των επιπτώσεων (οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές), που θα υποστούν οι δύο περιοχές, καθώς και η χάραξη των νομικών, διοικητικών και τεχνικών κατευθύνσεων για την περιβαλλοντικά συμβατή αξιοποίηση του υδάτινου δυναμικού.

VI. Η Οδηγία 92/43/ΕΚ για την προστασία της φύσης και η υλοποίηση του έργου μεταφοράς νερού

Αναφορικά με τον ισχυρισμό των προσφευγόντων πολιτών, σύμφωνα με τον οποίο η διάταξη του άρθρου 13 του Ν. 3481/2006 ενέκρινε την κατασκευή των επιμέρους έργων για τη μεταφορά νερού, τα οποία απειλούν την ακεραιότητα προστατευόμενων περιοχών και συνακόλουθα παραβιάζουν την οδηγία 92/43/ΕΚ, θα πρέπει καταρχάς να σημειωθεί ότι η ίδια οδηγία στο άρθρο 6 παρ. 4 δίνει στα κράτη-μέλη την δυνατότητα ακόμη και σε περίπτωση αρνητικών συμπερασμάτων της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και απουσίας εναλλακτικών λύσεων για ένα έργο, που πρόκειται να κατασκευαστεί σε προστατευόμενη περιοχή, να προβούν στην υλοποίησή του, όταν συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, στους οποίους συγκαταλέγονται και λόγοι οικονομικής και κοινωνικής φύσης¹⁴.

Συνακόλουθα η έγκριση και υλοποίηση ενός έργου, όπως εν προκειμένω η μεταφορά νερού από την μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη, μπορεί να είναι επιτρεπτή, ακόμη κι αν εγείρει ζητήματα αναφορικά με την διαφύλαξη της ακεραιότητας των προστατευόμενων περιοχών, τις οποίες διαπερνά, εφόσον αυτό επιβάλλεται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος. Τέτοιοι

¹⁴ Σε μια τέτοια βέβαια περίπτωση το κράτος-μέλος οφείλει να λάβει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο για την προστασία της περιοχής, που εντάσσεται στο δίκτυο NATURA 2000 και να ενημερώσει την Επιτροπή για τα αντισταθμιστικά μέτρα, που έλαβε.

λόγοι δημοσίου συμφέροντος θεμελιώνονται με επάρκεια στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 3481/2006. Ταυτόχρονα, βέβαια θα πρέπει να έχουν ληφθεί τα απαραίτητα αντισταθμιστικά μέτρα στην περιοχή, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού, κάτι μάλιστα που θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ενός εκτεταμένου διαπεριφερειακού διαλόγου.

VII. Η Υλοποίηση του έργου και αρχή της ασφάλειας δικαίου

Το βασικό κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής της ασφάλειας δικαίου¹⁵ (principle of legal certainty), η οποία τόσο σε επίπεδο κοινοτικής όσο και σε επίπεδο εθνικής έννομης τάξης αναγνωρίζεται ως ειδικότερη έκφανση της γενικότερης αρχής του κράτους δικαίου, συνίσταται στην προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών τόσο στην σταθερότητα της ισχύος των κανόνων δικαίου όσο και στις κρίσιμες αποφάσεις της Πολιτείας, οι οποίες μάλιστα έχουν περιβληθεί με μορφή τυπικού νόμου. Μια χαρακτηριστική περίπτωση εφαρμογής της αρχής της ασφάλειας δικαίου και της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως ειδικότερη έκφασή της συνιστά και η περίπτωση του Αχελώου, όπου οι πολίτες του Θεσσαλικού κάμπου μετά τις επανειλημμένες υποσχέσεις της πολιτείας, έχουν δημιουργήσει δικαιολογημένες προσδοκίες για την υλοποίηση του έργου, προκειμένου να στηρίξουν σε αυτό τις επαγγελματικές και αναπτυξιακές τους προοπτικές στην περιοχή.

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα έχει ήδη υλοποιηθεί ένα σημαντικό τμήμα των έργων για την μερική εκτροπή του Αχελώου ύψους άνω των 600 εκ. €, με συνέπεια να έχει δημιουργηθεί μια de facto κατάσταση, η οποία θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο της όποιας

¹⁵ Για το περιεχόμενο της αρχής της ασφάλειας δικαίου K-A. Schwarz, *Vertrauensschutz als Verfassungsprinzip. Eine Analyse des nationalen Rechts, des Gemeinschaftsrechts und der Beziehungen zwischen beiden Rechtskreisen*, Baden-Baden 2002; επ; Απ. Γέροντα, *Η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του ιδιώτη στη νομολογία η υ ΣτΕ και του ΔΕΚ, Δικαιώματα του Ανθρώπου, Τόμος εκτός Σειράς, 1/2003*, σελ. 51-127.

τελικής απόφασης για το ζήτημα αυτό. Ειδικότερα, έχει κατασκευασθεί σχεδόν πλήρως το αυτοτελές υδροηλεκτρικό έργο της Δ.Ε.Η. στη Μεσοχώρα, έχει ολοκληρωθεί κατά ένα μεγάλο μέρος το φράγμα της Συκιάς, ενώ είναι σχεδόν έτοιμη η σήραγγα της εκτροπής. Με βάση τα παραπάνω, θα πρέπει να γίνει μια ενδοπεριβαλλοντική στάθμιση μεταξύ του περιβαλλοντικού κόστους της λήψης μέτρων για την αποκατάσταση των φυσικών και υδάτινων οικοσυστημάτων στην προτέρα κατάσταση, δηλαδή σε αυτή πριν από την έναρξη εκτέλεσης των έργων (σε περίπτωση μη περάτωσης του έργου) και του κόστους που θα προκύψει, στην περίπτωση της συνέχισης και ολοκλήρωσης των έργων στο πλαίσιο πάντοτε της τήρησης αυστηρών όρων περιβαλλοντικής συμβατότητας.

VIII .Τελικά συμπεράσματα-προτάσεις

1. Από την συστηματική ερμηνεία των σχετικών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας αλλά και των επιταγών του εθνικού Συντάγματος προκύπτει ότι δεν υπάρχει σχετική απαγόρευση για την υλοποίηση έργων αξιοποίησης του υδάτινου δυναμικού με αντικείμενο την μεταφορά νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη. Δεδομένου όμως ότι τα έργα αυτά έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις κυρίως για την περιοχή από την οποία θα γίνει η μεταφορά νερού, θα πρέπει να διασφαλίζεται πιστά η τήρηση συγκεκριμένων όρων περιβαλλοντικής συμβατότητας.
2. Το έργο της μεταφοράς νερού από τον άνω Ρου του ποταμού Αχελώου στην θεσσαλική πεδιάδα φαίνεται ότι, παρά τις ενδεχόμενες αδυναμίες στον σχεδιασμό του, πληρεί τους όρους και τα κριτήρια που έχουν υιοθετηθεί τόσο στο πλαίσιο του 3^{ου} Παγκόσμιου Φόρουμ για τα ύδατα μετά από σχετικές προτάσεις της επιστημονικής κοινότητας¹⁶ όσο και από την Παγκόσμια

¹⁶ Βλ. W.F. Cox, Determining when interbasin water transfer is justified : criteria for evaluation. Interbasin water transfer, Proceedings of the International Workshop, UNESCO, Paris, 25-27 April 1999; S. Bruk, Interbasin water transfer, Rapporteur : Stevan Bruk Water Policy 3 (Supplement 1), σελ. 167-169.

Επιτροπή Φραγμάτων¹⁷. Ειδικότερα, τα κριτήρια αυτά είναι τα ακόλουθα :

- α) το κριτήριο των οικονομικών επιπτώσεων στις παραγωγικές δραστηριότητες,
- β) το κριτήριο του μεγέθους και της έντασης των αναμενόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων,
- γ) τα κοινωνικο- πολιτιστικά κριτήρια και
- δ) τα ζητήματα που σχετίζονται με την κατανομή των ωφελημάτων από την υλοποίηση του έργου.

Στη συνέχεια, θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί το πώς τα κριτήρια αυτά πληροούνται στην συγκεκριμένη περίπτωση, ώστε να μην εγείρονται αμφιβολίες σε σχέση με την σκοπιμότητα και συμβατότητα του έργου.

2.1 Το κριτήριο των οικονομικών επιπτώσεων στις παραγωγικές δραστηριότητες (economic productivity impacts). Από πλευράς περιεχομένου το κριτήριο αυτό περιλαμβάνει δύο επιμέρους κριτήρια. Σύμφωνα με το πρώτο επιμέρους κριτήριο, η περιοχή στην οποία θα μεταφερθεί το νερό, θα πρέπει να αντιμετωπίζει πολύ σημαντική έλλειψη σε υδάτινους πόρους για την ικανοποίηση των τωρινών και μελλοντικών αναγκών, αφού προηγουμένως έχουν εξετασθεί ενδελεχώς όλες οι εναλλακτικές λύσεις. Περαιτέρω, σύμφωνα με το δεύτερο επιμέρους κριτήριο, η αναπτυξιακή προοπτική της περιοχής, από την οποία πρόκειται να μεταφερθεί το νερό δεν θα πρέπει να περιορισθεί σημαντικά εξαιτίας της εκτέλεσης του έργου. Συνακόλουθα, καθίσταται σαφές ότι προκειμένου να πληρούται το κριτήριο αυτό θα πρέπει να διαπιστώνεται αφενός πραγματική έλλειψη διαθέσιμων υδάτινων πόρων, στην περιοχή, στην οποία θα γίνει η μεταφορά και αφετέρου

¹⁷ Βλ. World Commission on Dams, Dams and Development : a new framework for decision-making. The report of the World Commission on Dams, London, Earthscan 2008.

πραγματικό περίσσειμα υδάτινων πόρων στην υδατική λεκάνη, από την οποία θα γίνει η μεταφορά¹⁸ (real surplus and deficit).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το έργο μεταφοράς νερού από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου πληρεί τα δύο επιμέρους κριτήρια, καθώς στην εμπεριστατωμένη αιτιολογική έκθεση του Νόμου 3481/2006 τεκμηριώνεται επαρκώς η σημαντική έλλειψη υδάτινων πόρων στο υδατικό διαμέρισμα της Θεσσαλίας, που είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση μιας σειράς βασικών αναγκών¹⁹ (υδρευτικών, αρδευτικών κ.τ.λ.). Επιπροσθέτως, είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν οι υιάρχουσες ανάγκες μπορούν να ικανοποιηθούν με μικρότερης έκτασης έργα (μικρούς ταμιευτήρες κ.τ.λ.). Αφετέρου, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του προαναφερθέντος Νόμου (3481/2006), με την εκτροπή έως 600 εκ. m³ ετησίως νερού από τον ποταμό Αχελώο προς την Θεσσαλία δεν θιγόνται σε καμιά περίπτωση οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές προοπτικές της Δυτικής Ελλάδας και κυρίως της Αιτωλοακαρνανίας, καθώς οι εναπομένουσες μετά την εκτροπή ποσότητες νερού του ήδη ρυθμισμένου ποταμού Αχελώου καθώς και των υπόλοιπων υδατικών πόρων της περιοχής υπερεπαρκούν, προκειμένου να αρδεύονται όλες οι αρδεύσιμες εκτάσεις, να εξασφαλίζεται η ύδρευση των οικισμών της και να διασφαλίζεται η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και των ευαίσθητων οικοσυστημάτων της περιοχής των εκβολών.

¹⁸ Βλ. J. Gupta/P.van der Zaag, Interbasin water transfers and Integrated Water Resources Management: Where engineering, science and politics interlock, Physics and Chemistry of the Earth, Paris A/B/C 33 (1), σελ. 28-40.

¹⁹ Όπως έχει ήδη επισημανθεί, το ΣτΕ στην με αρ. 3478/2010 απόφασή του έκρινε ότι ενόψει των διαπιστώσεων και αξιολογήσεων, που περιέχονται στην μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στη βάση της οποίας είχαν εγκριθεί οι σχετικοί περιβαλλοντικοί όροι, συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της θεσσαλικής πεδιάδας.

Με βάση τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι στην περίπτωση ολοκλήρωσης του έργου της μεταφοράς νερού από τον άνω ρου του Αχελώου το κριτήριο αυτό χωρίς καμιά επιφύλαξη πληρούται.

- 2.2 Το κριτήριο των μη σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του έργου (ή το κριτήριο της αειφορίας του έργου - (The sustainability criterion). Από μια ολοκληρωμένη και συνθετική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα πρέπει να προκύπτει με σιγουριά ότι η υλοποίηση του έργου μεταφοράς νερού δεν θα έχει σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις τόσο στην περιοχή, από την οποία θα γίνει η μεταφορά νερού όσο και σε εκείνη που θα δεχθεί το νερό. Σε κάθε περίπτωση άλλωστε, θα πρέπει επίσης να αναζητούνται αντισταθμιστικά μέτρα για την περιβαλλοντική ζημιά, που ενδέχεται να προκληθεί στην περιοχή από όπου θα γίνει η μεταφορά.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι και το κριτήριο της περιβαλλοντικής συμβατότητας πληρούται στην συγκεκριμένη περίπτωση, καθώς αφενός το ΣτΕ στην με αρ. 3478/2000 απόφασή του είχε κρίνει ως πλήρη και εμπεριστατωμένη την υποβληθείσα μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αποφάνθηκε επίσης ότι το εν λόγω έργο δεν αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Αφετέρου, το Δικαστήριο στην με αρ. 1688/2005 απόφασή του ακύρωσε τους εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους όχι εξαιτίας της μη διασφάλισης της περιβαλλοντικής συμβατότητας του εν λόγω εγχειρήματος αλλά με μόνη αιτιολογία την μη ένταξή τους σε ολοκληρωμένο σχέδιο αξιοποίησης του υδάτινου δυναμικού.

- 2.3 Το κριτήριο των κοινωνικών και πολιτισμικών επιπτώσεων (criterion of social and cultural impacts). Από μια ολοκληρωμένη και συνεκτική αξιολόγηση των άλλων επιπτώσεων, πλην των περιβαλλοντικών, θα πρέπει να προκύπτει με σχετική βεβαιότητα ότι η υλοποίηση του έργου

δεν θα προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά το νερού.

Μετά από την Απόφαση 3478/2000 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπου το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν εξετάσθηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να αποτραπεί η καταστροφή των περισσότερων αξιόλογων στην περιοχή μνημείων πολιτισμού, όπως η Μονή του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων, το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. εκπόνησε συμπληρωματική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στην μελέτη αυτή εξετάσθηκαν μεταξύ άλλων ενδελεχώς η υλοποίηση του έργου με βάση τα νέα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα αλλά και ειδικότερα η δυνατότητα προστασίας και διατήρησης της μονής Αγίου Γεωργίου. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ΣτΕ με την με αρ. 1688/2005 Απόφασή του ακύρωσε τους περιβαλλοντικούς όρους, που εγκρίθηκαν με βάση τη νέα συμπληρωματική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων όχι εξαιτίας της μη πληρότητας της ΜΠΕ αλλά εξαιτίας του γεγονότος ότι το εν λόγω έργο δεν είχε ενταχθεί σε πρόγραμμα αξιοποίησης υδάτινου δυναμικού.

Καθίσταται συνεπώς σαφές ότι στο πλαίσιο των ΜΠΕ, που έχουν ήδη εκπονηθεί, έχει εξετασθεί επαρκώς το ζήτημα των επιπτώσεων στο πολιτιστικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού. Σε κάθε περίπτωση βέβαια στο πλαίσιο ολοκλήρωσης του εν λόγω έργου, θα μπορούσε να τεθεί στο τραπέζι του διαλόγου η παροχή επιπροσθετων αντισταθμιστικών μέτρων στην περιοχή, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού, προκειμένου οι ενδεχόμενες επιπτώσεις στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον να είναι οι μικρότερες δυνατές.

2.4 Το ζήτημα της κατανομής των ωφελειών από την υλοποίηση του έργου (the benefit sharing issue). Στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης και συνεκτικής αξιολόγησης των συνολικών παραμέτρων του έργου, πλην των περιβαλλοντικών, θα πρέπει να προκύπτει ότι τα οφέλη από την μεταφορά νερού κατανέμονται με δίκαιο τρόπο μεταξύ των κατοίκων της περιοχής από την οποία θα γίνει η μεταφορά νερού και της περιοχής, που θα δεχθεί το νερό.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, στην αιτιολογική έκθεση του Νόμου 3481/2006 έχει τεκμηριωθεί επαρκώς ότι η υλοποίηση (ολοκλήρωση) του έργου δεν θα έχει δυσμενείς συνέπειες στις αναπτυξιακές προοπτικές της Αιτωλοακαρνανίας. Περαιτέρω, δεδομένου ότι μέχρι στιγμής δεν έχει αναπτυχθεί μια θεσμοθετημένη διαδικασία διαπεριφερειακού διαλόγου στο πλαίσιο εφαρμογής των αρχών της καλής διακυβέρνησης, καθίσταται αναγκαίο να μπει στο τραπέζι του διαλόγου το ζήτημα των ωφελημάτων, που θα προκύψουν κυρίως με την μορφή αντισταθμιστικών μέτρων για τους κατοίκους της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού. Με τον τρόπο αυτό θα επιδιωχθεί να επιτευχθεί ισορροπία στην διανομή των ωφελημάτων, που θα προκύψουν από την ολοκλήρωση και λειτουργία του έργου.

3. Τα διδάγματα της διεθνούς εμπειρίας από την υλοποίηση αντίστοιχων έργων

A. Ένα πρώτο σημαντικό διδαγμα-συμπέρασμα που προκύπτει από την διεθνή εμπειρία από την υλοποίηση αντίστοιχων έργων αφορά στην αναγκαιότητα θέσπισης και εφαρμογής πολιτικών και μέτρων για την διαχείριση της ζήτησης στην περιοχή στην οποία θα γίνει η μεταφορά του νερού²⁰ (recipient region). Επιπροσθέτως, οι πολιτικές για την διαχείριση της ζήτησης (π.χ. εξοικονόμηση νερού, πολιτικές κοστολόγησης), θα

²⁰ Βλ. A.K. Chapagain/A.Y Hoekstra, Water Footprints of nations, Volume 1 : main Report, UNESCO-IHE Delft, Netherlands.

πρέπει να συνδυαστούν και με την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων και πολιτικών, που θα υλοποιούν την ολοκληρωμένη και αειφορική διαχείριση των διαθέσιμων υδάτινων πόρων. Κομβικής σημασίας στην κατεύθυνση αυτή είναι η κατάρτιση και η εφαρμογή ενός Προγράμματος-Μέτρων (Programme of Measures) ως αναπόσπαστο στοιχείο του Σχεδίου Διαχείρισης για την περιοχή, στην οποία θα γίνει η μεταφορά, με στόχο την καταπολέμηση της ρύπανσης από διάφορες πηγές αλλά και την ενθάρρυνση της ορθολογικής χρήσης των διαθέσιμων υδάτων μέσω της εφαρμογής πρωτοποριακών τεχνικών (ανακύκλωση του νερού, που χρησιμοποιείται για άρδευση). Περαιτέρω, η ενίσχυση του υδάτινου δυναμικού στην περιοχή, όπου θα γίνει η μεταφορά, θα πρέπει να συνοδευτεί από την υιοθέτηση πρακτικών και μεθόδων, που θα συμβάλουν στην σταδιακή αλλαγή των τρόπων και μεθόδων παραγωγής σε μια αειφορική κατεύθυνση, όπως π.χ. η συστηματική εφαρμογή των κωδικών ορθής γεωργικής πρακτικής αλλά και των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στις βιομηχανίες της περιοχής.

- B. Ένα δεύτερο δίδαγμα-συμπέρασμα, που προκύπτει από την διεθνή εμπειρία, σχετίζεται με την αναγκαιότητα διασφάλισης της περιβαλλοντικής παροχής²¹ (environmental flow) για τα οικοσυστήματα της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού (area of origin). Βασικό ζητούμενο είναι να περιοριστεί στο ελάχιστο η περιβαλλοντική υποβάθμιση στην περιοχή αυτή εξαιτίας της εκτέλεσης των έργων για την μεταφορά²².

²¹ Ως «περιβαλλοντική παροχή» ορίζεται η ποσότητα νερού, η οποία προσδιορίζεται ως απαραίτητη για την προστασία και διατήρηση των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στο πλαίσιο ενός «ρυθμισμένου» υδάτινου οικοσυστήματος.

²² Βλ. Hydropower Sustainability Assessment Protocol- Key components document, January 2009, σελ. 32, όπου και επισημαίνεται η σημασία τόσο του σωστού καθορισμού όσο και της περιβαλλοντικής παροχής για την προστασία της βιοποικιλότητας της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού.

Γ. Ένα τρίτο εξίσου σημαντικό διδαγμα-συμπέρασμα από την μέχρι τώρα εμπειρία αφορά στην αναγκαιότητα εφαρμογής των αρχών της καλής διακυβέρνησης, όπως η συμμετοχικότητα και η διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, η διαφάνεια, η λογοδοσία και η αρχή του κράτους δικαίου στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού και υλοποίησης του έργου μεταφοράς νερού²³. Κεντρικό ζητούμενο είναι συνεπώς η άμεση συγκρότηση και λειτουργία όλων των θεσμικών οργάνων, που μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός ειλικρινούς διαλόγου σε περιφερειακό (π.χ. περιφερειακά συμβούλια) και διαπεριφερειακό επίπεδο, με στόχο τη διασφάλιση της μέγιστης κοινωνικής συναίνεσης για την περιβαλλοντικά συμβατή υλοποίηση του έργου καθώς και την δίκαιη κατανομή των ωφελημάτων, που πηγάζουν από αυτό.

4. Τελικό συμπέρασμα-πρόταση

Μετά την ενδελεχή ανάλυση των ανωτέρω νομικών και πραγματικών δεδομένων, επαναβεβαιώνεται η άποψη, σύμφωνα με την οποία το εν λόγω έργο μεταφοράς νερού είναι αναμφίβολα αναγκαίο για την διασφάλιση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών προοπτικών της Θεσσαλίας. Ταυτόχρονα, οι ενδεχόμενες επιπτώσεις στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον κυρίως της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά νερού μπορούν να περιοριστούν σε ανεκτά επίπεδα μέσω της πιστής τήρησης των σχετικών προδιαγραφών τόσο κατά την κατασκευή όσο και την λειτουργία του έργου. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάπτυξη μιας κουλτούρας διαλόγου σε διαπεριφερειακό επίπεδο, με στόχο την όσο το δυνατόν δικαιότερη κατανομή των ωφελημάτων, που θα προκύψουν από το έργο και την διασφάλιση της ισόρροπης ανάπτυξης και των δύο περιοχών.

²³ Βλ. Hydropower Sustainability Assessment Protocol- Key components document, January 2009, σελ. 12.

«Ο περιβαλλοντικός χαρακτήρας του έργου του Αχελώου»

Απόστολος Ι. Παπατόλιας

Νομάρχης Μαγνησίας

Η μεταφορά νερού από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου στη λεκάνη απορροής του Πηνειού ποταμού είναι ένα σύνθετο εγχείρημα, το οποίο έχει αποτελέσει την τελευταία εικοσαετία αντικείμενο μιας έντονης διαμάχης κυρίως σε σχέση με τις αναμενόμενες περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του. Ο βασικός δικαιοπολιτικός λόγος για την υλοποίηση του έργου αναγόταν αρχικά στην ικανοποίηση των βασικών αρδευτικών αναγκών της θεσσαλικής πεδιάδας, ενώ στη συνέχεια επεκτάθηκε και στην κάλυψη των υδρευτικών αναγκών στα αστικά συγκροτήματα του Βόλου και της Λάρισας. Η σταδιακή έμφαση, που άρχισε -ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 90- να αποδίδεται στην προστασία του περιβάλλοντος και των υδάτινων οικοσυστημάτων δημιούργησε νέα νομικά και πραγματικά δεδομένα για τη συμβατότητα του έργου με τις επιταγές της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας. Αυτή η νέα τάση αποτυπώθηκε με σαφήνεια και στις πρώτες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, ήδη από το 1994.

Η πρόσφατη, ωστόσο, απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ, με την οποία αναστέλλεται η εκτέλεση του έργου, λόγω των δήθεν δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνεπάγεται η συνέχισή του, ελέγχεται τόσο για τη νομική όσο και για την ουσιαστική ορθότητά της. Εκτιμώ ότι το Συμβούλιο δεν αξιολόγησε όλα τα στοιχεία που συνηγορούσαν υπέρ της εκτέλεσης του έργου, ενώ υποβάθμισε αδικαιολόγητα την περιβαλλοντική διάστασή του. Συγκεκριμένα, δεν αξιολογήθηκε η δυνατότητα της υλοποίησης του έργου στο πλαίσιο μιας συστηματικής προσπάθειας να μειωθεί σημαντικά το «περιβαλλοντικό κόστος» του σε σχέση με τα γενικότερα οφέλη για την εθνική οικονομία και την «πράσινη ανάπτυξη» της Θεσσαλίας.

Θυμίζω ότι η αρχή της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης, η οποία κατοχυρώνεται τόσο στην κοινοτική έννομη τάξη (άρθρο 3 παρ. 3 της αναθεωρημένης Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρθρο 11 της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης-αρχή της ενσωμάτωσης) όσο και στην εθνική συνταγματική έννομη τάξη (άρθρο 24 σε συνδυασμό με τα άρθρα 106 παρ. 1 και 22 του Συντάγματος), συγκροτείται από τρεις ισότιμους πυλώνες: οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία. Αυτή η αρχή της αειφορίας συνιστά την κομβική

κατευθυντήρια αρχή, προκειμένου να κριθεί το επιτρεπτό ή μη της υλοποίησης του έργου.

Η συμβατότητα της μεταφοράς νερού δεν θα έπρεπε, όμως, να εξετάζεται μονομερώς και υπό το στενό πρίσμα της ενδεχόμενης πρόκλησης επιπτώσεων στη χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής, από όπου θα γίνει η μεταφορά υδάτων. Πρέπει να αξιολογείται παράλληλα και υπό το φως της ενδεχόμενης οικολογικής καταστροφής, που θα προκληθεί από τη μη εκτέλεσή του. Η καταστροφή αυτή δεν είναι άλλη από την επαπειλούμενη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ερημοποίηση της Θεσσαλίας. Θυμίζω, επίσης, ότι ακόμη και στην αιτιολογική έκθεση του ιδιαίτερα προβληματικού «Νόμου Σουφλιά» 3481/2006, με τον οποίο εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Αχελώου και Πηνειού, εμπεριέχεται μια αναλυτική θεμελίωση των πολυποίκιλων λόγων για τους οποίους καθίσταται αναγκαία η μεταφορά νερού. Στους λόγους αυτούς συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η ικανοποίηση υδρευτικών αναγκών στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα της Θεσσαλίας, η αναβάθμιση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα της Θεσσαλίας, η αναβάθμιση του υποβαθμισμένου υδάτινου οικοσυστήματος του Πηνειού μέσω της περιβαλλοντικής παροχής και η παροχή νερού για τις ανεπαρκώς αρδευόμενες εκτάσεις της Θεσσαλίας.

Στο πλαίσιο αυτό, το «δικαίωμα» του Θεσσαλικού κάμπου στο νερό δεν θεμελιώνεται απλώς στην ευρωπαϊκή και διεθνή περιβαλλοντική νομοθεσία. Στηρίζεται εξίσου στην πλούσια διεθνή εμπειρία που έχει αναδείξει με το παραπάνω την αναγκαιότητα της περιβαλλοντικής παροχής (environmental flow), δηλαδή της διασφάλισης της απαραίτητης ποσότητας νερού για την ικανοποίηση των αναγκών των οικοσυστημάτων. Το έργο του Αχελώου είναι αδιαμφισβήτητα φιλοπεριβαλλοντικό, ακριβώς επειδή η μη μεταφορά νερού θα επιφέρει με μαθηματική ακρίβεια την ερημοποίηση του κάμπου με ανυπολόγιστα αρνητικές συνέπειες για τα οικοσυστήματα της περιοχής.

Δυστυχώς, ο Νόμος 3481/2006 δεν κατάφερε να θωρακίσει το έργο, αλλά το κατέστησε αντιθέτως ιδιαιτέρως ευάλωτο σε δικαστικές προσφυγές, στο μέτρο που αποτελούσε μόνο κατ' όνομα Διαχειριστικό Σχέδιο και δεν είχε καταρτισθεί με βάση τους κανόνες της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τη διαχείριση των υδατικών πόρων.

Η οδηγία - πλαίσιο για τα ύδατα (Οδηγία 2000/60/ΕΚ), το πλέον θεμελιώδες και πρωτοποριακό κείμενο για την προστασία και διαχείριση των υδάτων, θεσπίζει τις αρχές της αειφορικής, ολοκληρωμένης, αποκεντρωμένης και συμμετοχικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού, ενώ αναγνωρίζει το νερό ως κοινωνικό και οικονομικό αγαθό. Δεν περιλαμβάνει όμως καμία ειδική ρύθμιση σε ότι αφορά τη δυνατότητα μεταφοράς νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη. Αυτό σημαίνει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, παρά τις περί αντιθέτου διαβεβαιώσεις, δεν είναι αρνητικός στην υλοποίηση τέτοιων έργων, εφόσον αυτά πληρούν συγκεκριμένες περιβαλλοντικές προϋποθέσεις και δεν αντιστρατεύονται την αρχή της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων.

Τέλος, υπενθυμίζω την πάγια θέση μου: Το κομβικό ζήτημα της ορθολογικής και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτινων πόρων είναι πρωτίστως ζήτημα «καλής διακυβέρνησης», με την έννοια ότι οι σχετικές πολιτικές θα πρέπει να προκύπτουν ως το αποτέλεσμα αποκεντρωμένων και συμμετοχικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαίο να αναπτυχθεί ένας ουσιαστικός διαπεριφερειακός διάλογος μεταξύ των φορέων της Θεσσαλίας και της Αιτωλοακαρνανίας. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την άμεση συγκρότηση των Περιφερειακών Συμβουλίων Υδάτων, ώστε οι φορείς των δύο περιοχών να αναζητήσουν από κοινού λύσεις για τη δίκαιη κατανομή των ωφελημάτων από την εκτέλεση του έργου και την θεσμοθέτηση τυχόν αντισταθμιστικών μέτρων για τη διασφάλιση της ισόρροπης ανάπτυξής τους.

**ΠΑΡΑΣΧΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΕΥΔΕ ΟΣΥΕ ΕΡΓΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ**

**ΗΜΕΡΙΔΑ
ΑΧΕΛΩΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΩΝ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

ΘΕΜΑ: Αχελώος: τελευταίες εξελίξεις και περιβαλλοντική διάσταση του έργου.

ΓΕΝΙΚΑ

Ένα σημαντικό κεφάλαιο στη διαχείριση των θεσσαλικών υδάτων είναι και τα έργα κεφαλής Αχελώου, ήτοι τα έργα μεταφοράς νερού από την περιοχή του άνω ρου του Αχελώου προς τη Θεσσαλία και αποτελούνται από δυο εργολαβίες: α) την εργολαβία ολοκλήρωσης του Φράγματος Συκιάς και β) την εργολαβία της σήραγγας μεταφοράς του νερού, (σήραγγα Δρακότρυπας).

Η εργολαβία ολοκλήρωσης του Φράγματος Συκιάς διαλύθηκε στις 13-08-2010, συνεπεία της απόφασης αριθμ. 141/2010 του ΣτΕ. Ποσοστό εκτελεσθέντων εργασιών 52%.

Η εργολαβία της σήραγγας μεταφοράς νερού ολοκληρώθηκε στις 21-10-2009 και στις 12-05-2010 έγινε και η Προσωρινή παραλαβή αυτής. Με την εργολαβία αυτή ολοκληρώθηκε η διάνοιξη της σήραγγας, μήκους 17,5 Km και έγινε και επένδυσή της σε μήκος 5,5 Km (31%).

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

1. Στις 16-10-2008 και 10-02-2009, δηλαδή πριν ακόμη ολοκληρωθεί η διάνοιξη της σήραγγας μεταφοράς, η Υπηρεσία μας ενημέρωσε το τότε ΥΠΕΧΩΔΕ για την άμεση ανάγκη ολοκλήρωσης της επένδυσής της, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα καταρρεύσεων και καταστροφών.
2. Το Μάιο του 2009 ολοκληρώθηκε η διάνοιξη της σήραγγας.
3. Το τότε ΥΠΕΧΩΔΕ έκανε δεκτή την εισήγησή μας, για ολοκλήρωση επένδυσης της σήραγγας και έτσι στις 22-09-2009 δημοπρατήθηκε η εργολαβία για την αναφερόμενη επένδυση.
4. Στις 23-10-2009 και πριν αναδειχθεί ανάδοχος από την παραπάνω δημοπρασία, κατατίθεται στο ΣτΕ αίτηση αναστολής των έργων εκτροπής Αχελώου, από το «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ – WWF ΕΛΛΑΣ».
5. Στις 26-01-2010 η Υπηρεσία μας ενημερώνει και το νέο Υπουργείο ΥΠΟ.ΜΕ.ΔΙ. για την ανάγκη άμεσης επένδυσης της σήραγγας.
6. Στις 04-02-2010 συνεδριάζει η Επιτροπή Αναστολών του ΣτΕ και εκδίδει την απόφαση αριθμ. 141/2010 περί διακοπής εργασιών των έργων εκτροπής του Αχελώου, ήτοι διατάσσεται «η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται και αποσκοπούν στην κατασκευή του έργου της μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, καθώς και η αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με το εγχείρημα της εκτροπής».
7. Στις 24-02-2010 η Υπηρεσία μας εισηγείται στο Υπουργείο ΥΠΟ.ΜΕ.ΔΙ. τη συγκρότηση της επιτροπής εμπειρογνομόνιων του άρθρου 38 του Ν.3316/05, περί ασφάλειας και αποτροπής κινδύνων των έργων.
8. Στις 11-03-2010 η Υπηρεσία μας, βάσει της παραπάνω απόφασης του ΣτΕ, διατάσσει τον ανάδοχο του έργου «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» να διακόψει κάθε εργασία σε αυτό.
9. Στις 04-05-2010 συγκροτείται η παραπάνω επιτροπή του άρθρου 38 του Ν.3316/05, περί ασφάλειας και αποτροπής κινδύνων των έργων, για το έργο της σήραγγας Δρακότρυπας.

Στις 26-05-2010 συγκροτείται και η αντίστοιχη επιτροπή για το Φράγμα Συκιάς και επίσης μια ακόμη επιτροπή για τη διερεύνηση και επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων ασφάλειας και αποτροπής κινδύνων, κοινή και για τα δυο έργα.

10. Η πρώτη επιτροπή επισκέφτηκε τη σήραγγα Δρακότρυπας στις 07-05-2010 και υπέβαλε το πόρισμά της τον Ιούλιο του 2010, στο οποίο επισημαίνει την ανάγκη άμεσης επένδυσης της σήραγγας για αποφυγή καταρρεύσεων. Εάν τούτο δεν είναι εφικτό, τότε θα πρέπει να γίνει άμεση επέμβαση στα πλέον ύποπτα για κατάρρευση σημεία, με επένδυση του δαπέδου και υποστήριξη της οροφής, με τέτοιο τρόπο ώστε οι εργασίες αυτές να ενσωματωθούν αργότερα στην τελική επένδυση.
11. Παράλληλα, το ίδιο έργο επισκέφτηκε και η επιτροπή περιβαλλοντικών και στο πόρισμά της διατυπώνει την άποψη ότι οποιαδήποτε επέμβαση στη σήραγγα δεν έχει καμία περιβαλλοντική επίπτωση.
12. Τα δυο πορίσματα θα πρέπει να υποβληθούν στο ΣτΕ, με αίτημα την άρση της απόφασης του αριθμ. 141/2010, προκειμένου να εκτελεστούν οι εργασίες προστασίας της σήραγγας.
13. Στο Φράγμα Συκιάς έγινε επίσκεψη της αντίστοιχης επιτροπής στις 29-07-2010 και εκκρεμεί η επίσκεψη της επιτροπής περιβαλλοντικών, (Σεπτέμβριος 2010), και η υποβολή των σχετικών πορισμάτων, προκειμένου να ακολουθήσει η ίδια διαδικασία ως προς το ΣτΕ.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο άνθρωπος, από την πρώτη παρουσία του στον πλανήτη, αντλούσε και εξακολουθεί να αντλεί πόρους από το φυσικό του περιβάλλον, (γεωργία, κτηνοτροφία, κυνήγι, χρήση νερού, υλοτομία, ορυκτά κλπ), επεμβαίνοντας στο φυσικό περιβάλλον του με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Με την αύξηση του πληθυσμού οι αντλούμενες ποσότητες αυξήθηκαν ανάλογα και στην εποχή μας δυσανάλογα. Έτσι προέκυψε η ανάγκη, παράλληλα με την αναγκαία άντληση των παραπάνω πόρων, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, τόσο ως προς την ανανέωση των πόρων, όσο και ως προς την αποκατάστασή του από τις διάφορες επεμβάσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας, (κατασκευή έργων, διαχείριση αποβλήτων, φυτοφάρμακα κλπ).

Το συγκεκριμένο έργο της μεταφοράς νερού από τον Αχελώο στη Θεσσαλία, παρουσιάζει τα παρακάτω χαρακτηριστικά, σε σχέση με το περιβάλλον:

1. Δεν παράγει καμιάς μορφής βλαβερά απόβλητα.
2. Εναρμονίζεται με το περιβάλλον, διότι το μεν Φράγμα κατασκευάζεται από φυσικά υλικά της περιοχής, η δε Σήραγγα είναι υπόγειο έργο.
3. Γίνεται αποκατάσταση, βάσει των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων, στους χώρους εκσκαφών και στη διάθεση των προϊόντων από τις εκσκαφές αυτές.
4. Η δημιουργούμενη λίμνη είναι εν δυνάμει νέος υδροβιότοπος.
5. Εμπλουτίζεται ο υδροφόρος ορίζοντας της Θεσσαλικής πεδιάδας.
6. Παράγεται καθαρή υδροηλεκτρική ενέργεια, (πράσινη ανάπτυξη).
7. Δεν μειώνει αποθέματα φυσικών αγαθών.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η δημιουργία του ταμιευτήρα Συκιάς, συγκεντρώνει τέσσερες πρωτεύουσες λειτουργίες, κάτι που δεν υπάρχει, μέχρι σήμερα, σε κανέναν άλλο ταμιευτήρα της Ελλάδος, ήτοι:

1. Παραγωγή ενέργειας.
2. Άρδευση.
3. Ύδρευση.
4. Αντιπλημμυρική προστασία.

Μπορούν όμως να αναπτυχθούν και δευτερεύουσες λειτουργίες, όπως:

1. Τουρισμός.
2. Αθλητισμός.
3. Ερασιτεχνική ή επαγγελματική αλιεία.
4. Ενδεχομένως ιχθυοκαλλιέργειες.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ - ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Από την εξέλιξη των μεγάλων έργων στην περιοχή μας τα τελευταία χρόνια, διαπιστώθηκε ότι αυτά δημοπρατούνται χωρίς πλήρη προετοιμασία, ήτοι:

1. Φράγμα Σμοκόβου και αρδευτικά δίκτυα: δημοπρατήθηκε χωρίς να ολοκληρωθούν οι απολλοτριώσεις, με αποτέλεσμα κατάληψη της περιοχής από τους θιγομένους και καθυστέρηση του έργου για διάστημα 2,5 ετών.
2. Έργα Αχελώου: μη ολοκλήρωση απαλλοτριώσεων, όχι πλήρης περιβαλλοντική μελέτη, μη εντοπισμός αρχαιοτήτων.
3. Φράγμα Μεσοχώρας: απαλλοτριώσεις, περιβαλλοντικά.

Θεωρώ ότι πριν τη δημοπράτηση κάθε έργου και ιδίως των μεγάλων και πολυσήμαντων έργων, θα πρέπει κατά τη μελέτη τους και πάντως πριν από τη δημοπράτησή τους, να εξετάζονται και να αντιμετωπίζονται αναλόγως και κατά περίπτωση τα παρακάτω:

1. Απαλλοτριώσεις.
2. Περιβαλλοντικά.
3. Αρχαιότητες.
4. Κοινωνικές επιπτώσεις.
5. Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Τέλος, ελέγχθη ότι πρέπει να εξεταστεί πρώτα η επάρκεια και η αξιοποίηση των υπαρχόντων στη Θεσσαλία υδάτινων πόρων και στη συνέχεια, εφόσον απαιτηθεί, να εξεταστεί και η μεταφορά ποσότητας νερού από τον Αχελώο.

Θα συμφωνούσα με αυτή την άποψη πριν από 25 ~ 30 χρόνια, πριν δηλαδή ξεκινήσουν τα έργα του Αχελώου.

Τότε είχε εκπονηθεί σχετική μελέτη αξιοποίησης των νερών της Θεσσαλικής λεκάνης, με την κατασκευή επτά περιφερειακών φραγμάτων συλλογής πλημμυρικών υδάτων, τα οποία μέσω του Πηνειού, χάνονται στη θάλασσα, προκαλώντας ενίοτε και καταστροφές ή κινδύνους σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις ή κατοικημένες περιοχές αντίστοιχα. Η μελέτη αυτή άρχισε να εφαρμόζεται με την κατασκευή του φράγματος Σμοκόβου, με προοπτική να συνεχιστεί η κατασκευή και των υπόλοιπων φραγμάτων.

Έτσι, με την έναρξη των εργασιών στα έργα του Αχελώου, εγκαταλείφτηκε το πρόγραμμα των επτά φραγμάτων και με την καλινωδία αυτή, σε συνδυασμό με τα παραπάνω αναφερόμενα εγγενή προβλήματα, το όποιο κεφάλαιο επενδύθηκε, θα αργήσει πολύ να αποσβεστεί και τελικά να αποδώσει τα αναμενόμενα.

Καρδίτσα 04-08-2010

Καργεώργου Βίκου, Λέκτορας Παντείου Παν/μίου, Διδάκτωρ Ευρωπαϊκού
Δικαίου Περιβάλλοντος, Δικηγόρος

**Περίληψη εισήγησης : Ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτινων πόρων και
βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη**

Είναι κοινά αποδεκτό ότι ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα του 21^{ου} αιώνα σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο αφορά στην προστασία και διαχείριση των επάνω υδάτινων πόρων, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατή η ανθρώπινη επιβίωση και ανάπτυξη χωρίς την ύπαρξη του πολύτιμου αυτού φυσικού αγαθού. Στο πλαίσιο της ανταπόκρισης των διαρκώς αυξανόμενων προκλήσεων, που σχετίζονται με την προστασία και την διαχείριση των υδάτων, παρατηρήθηκε η τάση της αναδιαμόρφωσης των σχετικών κανονιστικών πλαισίων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο στο πλαίσιο των αρχών και των κατευθύνσεων, που παρέχει το μοντέλο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Ειδικότερα, ως ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτινων πόρων προσδιορίζεται εκείνη η διαδικασία, που προωθεί την συντονισμένη ανάπτυξη και διαχείριση του ύδατος, της γης και των άλλων φυσικών πόρων με στόχο την μεγιστοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης με ένα δίκαιο τρόπο, χωρίς ταυτόχρονα να επέρχεται οποιοσδήποτε συμβιβασμός στην αειφορική διαχείριση των βασικών οικοσυστημάτων.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω διαπιστώσεων, η παρούσα εισήγηση επιδιώκει καταρχάς να αναλύσει τους βασικούς άξονες και τις κανονιστικές κατευθύνσεις, που εμπεριέχονται στο ευρωπαϊκό και το εθνικό θεσμικό πλαίσιο σε σχέση με το μοντέλο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων ως κεντρικής κανονιστικής επιλογής. Στη συνέχεια, επιχειρείται να αναδειχθεί το πώς η αποτελεσματική εφαρμογή του εν λόγω μοντέλου μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην επίτευξη της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης. Τέλος, θα εξαχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα αναφορικά με το πώς η εφαρμογή μέτρων και πολιτικών που προωθούν την ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτων μπορεί να συμβάλει στην βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη της Θεσσαλίας.

Λειψυδρία και Βιώσιμη Διαχείριση στο Υδατικό Διαμέρισμα Θεσσαλίας

Νικήτας Μυλόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής,
Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,

Το υδατικό πρόβλημα στη Θεσσαλία μπορεί να χαρακτηριστεί πλέον ως μία οικολογική καταστροφή με σοβαρές περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις. Το κύριο χαρακτηριστικό του προβλήματος είναι το μονίμως ελλειμματικό υδατικό ισοζύγιο, αφού για πολλά χρόνια στη Θεσσαλία καταναλώνονται μεγαλύτερες ποσότητες νερού από όσες εισρέουν στο πλαίσιο του ετήσιου υδρολογικού κύκλου. Αποτέλεσμα είναι ότι κάθε χρόνο, εκτός από τα ανανεώσιμα υδατικά αποθέματα, εξαντλούνται και τα μόνιμα υδατικά αποθέματα, που αποτελούν τη φυσική κληρονομιά της περιοχής. Η ορατή πλέον μείωση της παροχής του Πηνειού (με τη μέση ετήσια παροχή του να υπολείπεται του ελάχιστου επιτρεπόμενου οικολογικού ορίου), η δραματική πτώση της στάθμης στα δύο κύρια υδροφορα συστήματα του υδατικού διαμερίσματος (με τις γνωστές συνέπειες της υφαλμύρινσης, των καθιζήσεων και των εδαωικών ρωγμών που παρουσιάζονται κάθε χρόνο) και η πασιφανής ποιοτική υποβάθμιση του συνόλου των υδατικών αποθεμάτων, δεν είναι παρά τα εμφανή σημάδια αυτής της υδατικής κρίσης.

Με δεδομένη αυτήν τη δραματική εικόνα των υδατικών πόρων της Θεσσαλίας, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, το ζητούμενο σήμερα είναι ή άμεση αλλαγή της υδατικής πολιτικής στην περιοχή. Οι νέες δράσεις που πρέπει να αναδειχθούν θα πρέπει να κινούνται γύρω σε τέσσερις βασικούς άξονες:

- την εξοικονόμηση του χρησιμοποιούμενου νερού (ειδικότερα στον αγροτικό τομέα με εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης της ζήτησης του νερού)
- τη βιώσιμη αξιοποίηση των υδατικών αποθεμάτων, ενταγμένη σε ευρύτερο πλαίσιο-σχεδιασμό για την ανάπτυξη της περιοχής (πχ με πρόβλεψη για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών)
- την αύξηση της αποδοκότητας των υδραυλικών έργων και
- την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς που έχει υποστεί το υδατικό σύστημα.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΕΚΑΝΗΣ ΑΠΟΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΠΗΝΕΙΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ

Ιωάννης Καραβοκύρης

Γ. Καραβοκύρης και Συνεργάτες Σύμβουλοι Μηχανικοί
Αλεξανδρουπόλεως 23, Αθήνα 11527, email: ik@gk-consultants.gr

Περίληψη

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται μια καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του υδατικού ισοζυγίου της λεκάνης απορροής του Πηνειού και μία αξιολόγηση των τάσεων σχετικά με την ποσοτική κατάσταση των υπογείων υδάτινων σωμάτων. Στη συνέχεια αναλύονται εναλλακτικά σενάρια μέτρων και έργων για τη διαχείριση της ζήτησης και την αναστροφή της τάσης υποβάθμισης των υδάτινων σωμάτων.

1. Εισαγωγή

Το πρόβλημα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων της λεκάνης απορροής του Πηνειού ποταμού αποτελεί ίσως το γνωστότερο, στο ευρύ κοινό, ζήτημα υδατικής διαχείρισης της χώρας και έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλαπλών μελετών τις τελευταίες δεκαετίες. Το βασικό στοιχείο του διαχειριστικού αυτού προβλήματος είναι η αδυναμία αειφορικής ικανοποίησης της ζήτησης από τους ανανεώσιμους υδατικούς πόρους της λεκάνης. Η αδυναμία αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την υπερεκμετάλευση των υπόγειων υδροφορέων και τη σταδιακή εξάντληση των λόνιμων αποθεμάτων.

Από μία μακροσκοπική θεώρηση, το ζήτημα της λεκάνης του Πηνειού εντάσσεται στο γενικότερο πρόβλημα άνισης κατανομής των υδατικών πόρων μεταξύ Δυτικής και Ανατολικής Ελλάδας. Η όνιση αυτή κατανομή ισχύει σε όλα τα γεωγραφικά μήκη της χώρας από την Κρήτη έως την Ήπειρο και Μακεδονία. Η βροχόπτωση στις Δυτικές περιοχές είναι σχεδόν διπλάσια αυτής στις Ανατολικές και οι διαθέσιμοι υδατικοί πόροι είναι πολλαπλάσιοι. Αντίστροφα με την κατανομή των υδατικών πόρων, η ζήτηση είναι μεγαλύτερη στα Ανατολικά της χώρας. Η Θεσσαλία και η Αττική είναι κλασικές περιπτώσεις τέτοιας αναντιστοιχίας στην κατανομή πόρων και ζήτησης με την πρώτη να αφορά την άρδευση και τη δεύτερη την ύδρευση.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που δυσχεραίνει την αξιοποίηση των επιφανειακών υδατικών πόρων της Θεσσαλίας αφορά την υδρομορφολογία της λεκάνης απορροής του ποταμού Πηνειού. Στο μεγαλύτερο μήκος της, η κυρίως κοίτη του Πηνειού διατρέχει πεδινές περιοχές χωρίς κατάλληλη μορφολογία για τη δημιουργία μεγάλης ταμίευσης. Επίσης, οι βασικοί παραπόταμοι που απεργίζουν το συνολικό ποτάμιο σύστημα του Πηνειού (Πάμισσος, Πορταϊκός, Σοφαδίτης, Ενιπτεύς και Τιταρήσιος) συμβάλλουν με τον Πηνειό μέσα στην πεδινή ζώνη. Αποτέλεσμα είναι να μην υφίσταται, όπως στις περιπτώσεις των Αχελώου, Αλιάκμονα και Αράχθου (Κρεμαστα, Πολύφειτο και Πουρνάρι) η δυνατότητα κατασκευής κεντρικού φράγματος που να ρυθμίζει το

μεγαλύτερο τμήμα της λεκάνης απορροής. Το γεγονός αυτό μειώνει κατά πολύ την ευελιξία ως προς την ταμίευση χειμερινών παροχών για τις θερινές αρδεύσεις, συγχρόνως, όμως, ευνοεί τα περιβαλλοντικά υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά του ποταμού, δεδομένου ότι ο Πηνειός είναι μοναδική περίπτωση Ελληνικού ποταμού τέτοιου μεγέθους του οποίου η κύρια κοίτη είναι ελεύθερη από σημαντικά φράγματα που θα αλλοίωναν τα χαρακτηριστικά της ροής.

Παρακάτω παρουσιάζεται συνοπτικά η διαχειριστική μελέτη της λεκάνης του Πηνειού η οποία εκπονήθηκε για το Υπουργείο Ανάπτυξης μεταξύ 2003 και 2008. Λόγω περιορισμένου χώρου, η δημοσίευση επικεντρώνεται στα θέματα των ποσοτήτων και του υδατικού ισοζυγίου ενώ τα πολύ σημαντικά θέματα ποιότητας και κατάστασης των σχετικών με το νερό οικοσυστημάτων δεν παρουσιάζονται εδώ.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε σχετικά με την ανάλυση ισοζυγίου αναλύεται σε τρεις φάσεις:

- Καταρτίστηκαν μαθηματικά μοντέλα προσομοίωσης των φυσικών επιφανειακών (ποταμοί) και υπογείων (υδροφορείς) υδατικών συστημάτων. Με τα μοντέλα αυτά και με εναλλακτικές παραδοχές ως προς τις βροχοπτώσεις καταρτίστηκαν εναλλακτικά σενάρια ημερήσιων παροχών στους ποταμούς και μηνιαίας τροφοδοσίας και κίνησης του νερού των υπόγειων υδροφόρων.
- Εκτιμήθηκε η σημερινή και έγιναν σενάρια για τις μελλοντικές ζητήσεις νερού.
- Καταρτίστηκε ένα μαθηματικό διαχειριστικό μοντέλο το οποίο χρησιμοποιεί τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων του φυσικού συστήματος και των επιμέρους ζητήσεων και προσομοιώνει, σε μηνιαία βίση, τη λειτουργία των υποδομών για την απόληψη νερού από τα επιφανειακά και υπόγεια συστήματα, την ταμίευσή του, τη μεταφορά του και την κατανάλωσή του.

2. Προσομοίωση των φυσικών συστημάτων

Καταρτίστηκαν δύο μοντέλα διασυνδεδεμένα μεταξύ τους:

- Ένα μοντέλο το οποίο προσομοιώνει την μετατροπή της βροχής σε επιφανειακή απορροή και παροχή των ποταμών καθώς και σε τροφοδοσία των υπόγειων υδροφορέων.
- Ένα μοντέλο το οποίο προσομοιώνει την κίνηση του νερού στους υπόγειους (προσχωματικούς) υδροφορείς των Θεσσαλικών πεδιάδων.

Το πρώτο από τα μοντέλα ρυθμίστηκε με χρήση μετρημένων ημερήσιων παροχών σε επτά θέσεις των ποταμών της λεκάνης του Πηνειού (Σκοπιά, Κέδρος, Μουζάκι, Πύλη, Σαρακήνα, Γέφυρα Αλή Εφέντη και Αμυγδαλιά). Αποτελέσματα της προσομοίωσης σε σύγκριση με μετρήσεις παρουσιάζονται στο Σχήμα-1.

Το μοντέλο των υπόγειων υδροφορέων ρυθμίστηκε κυρίως με βάση μετρήσεις μεταβολής στάθμης σε γεωτρήσεις (βλ. Σχήμα-2). Επειδή η άγνοια των πραγματικών αντλήσεων καθιστά

πρακτικά αδύνατη τη ρύθμιση ενός μοντέλου με βάση μόνο τις στάθμες, αξιοποιήθηκε η εργασία της εταιρείας Sogreah των αρχών της δεκαετίας του 1970. Η εργασία της Sogreah περιλάμβανε τη ταυτόχρονη μέτρηση σταθμών και αντλήσεων. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η εργασία της Sogreah αξιοποιήθηκε μόνο για την εκτίμηση των φυσικών παραμέτρων-χαρακτηριστικών των υπόγειων υδροφορέων και όχι για να εξαχθούν συμπεράσματα ως προς τη διαθεσιμότητα πόρων.

Τα δύο παραπάνω μοντέλα εφαρμόστηκαν σε προσομοιώσεις με χρήση των δεδομένων βροχοπτώσεων της εικοσαετίας 1980-2000. Με αυτό το τρόπο δημιουργήθηκε μία βάση 20 διαδοχικών ετών για αξιοποίηση από το διαχειριστικό μοντέλο.

Από τη φάση αυτή της μελέτης προέκυψε σαν συμπέρασμα ότι οι ανανεώσιμοι υπόγειοι υδατικοί πόροι κυμαίνονται μεταξύ 250 και 350 εκατ. κυβικών μέτρων ετησίως στη Δυτική Θεσσαλική πεδιάδα και μεταξύ 45 και 75 εκατ. κυβικών μέτρων ετησίως στην Ανατολική. Κατά συνέπεια, μια αειφορική εκμετάλλευση των υπόγειων πόρων θα πρέπει να στηρίζεται σε ετήσιες αντλήσεις μικρότερες από τις τιμές αυτές. Κατά τη διαχειριστική διερεύνηση εξετάσθηκαν εναλλακτικά σενάρια που κάλυπτον το εύρος των παραπάνω τιμών.

3. Καταγραφή υφιστάμενης ζήτησης

Έγινε εκτίμηση της υφιστάμενης ζήτησης από διαθέσιμα στοιχεία σύμφωνα με τα παρακάτω:

- **Άρδευση**

Εκτάσεις καλλιεργειών από ΕΣΥΕ ανά Δημοτικό Διαμέρισμα, εκτίμηση ζήτησης σε νερό με βάση την μέση τιμή της ΚΥΑ Φ.16/6631/2.6.1989 (ΦΕΚ Β 428) και υιοθέτηση ενεργού βροχοπίπτως και απωλειών ανάλογα με τον τύπο δικτύων και άρδευσης

- **Υδρευση**

Πληθυσμοί Απογραφής 2001 και εφαρμογή κατά κεφαλήν ζήτησης 170 l/ημέρα με προσαύξηση μέχρι 40% για απώλειες δικτύων

- **Τουρισμός**

Διανυκτερεύσεις από ΕΣΥΕ (2002-2003) και υιοθέτηση κατά κεφαλήν ζήτηση 400 l/ημέρα για ξενοδοχεία ΑΑ έως Ε κατηγορίας και 300 l/ημέρα για ενοικιαζόμενα δωμάτια

- **Κτηνοτροφία**

Εκτίμηση με βάση τους πληθυσμούς των ζώων ανά Δήμο και ημερήσιες ανάγκες (βιβλιογραφικά) σε νερό

- **Βιομηχανία**

Καταγραφή βιομηχανιών ανά κλάδο παραγωγής και εκτίμηση αναγκών με σχετική βιβλιογραφική προσέγγιση

Αποτελέσματα για την υφιστάμενη ζήτηση

- Συνολική εκτίμηση ζήτησης (όλες οι χρήσεις) : $2140 \times 10^6 \text{ m}^3$
- Άρδευση: $2040 \times 10^6 \text{ m}^3$ (95 %)
- Ύδρευση + Τουρισμός: $68.0 \times 10^6 \text{ m}^3$ (3.0%)
- Βιομηχανία: $18.5 \times 10^6 \text{ m}^3$ (~1 %)
- Κτηνοτροφία: $13.5 \times 10^6 \text{ m}^3$ (~1 %)

Η εκτίμηση του ελλείμματος προσφοράς σύμφωνα με τις υιοθετηθείσες υδρολογικές προσεγγίσεις ήταν περίπου $640 \times 10^6 \text{ m}^3$ (30,0% της συνολικής ζήτησης)

Ζήτηση για την προστασία του περιβάλλοντος

Στο διαχειριστικό μοντέλο του επόμενου κεφαλαίου, εισήχθησαν σαν ζήτηση προτεραιότητας οι απαιτήσεις ελάχιστων παροχών σε διάφορα σημεία του συστήματος ποταμών της λεκάνης του Πηνειού.

4. Διαχειριστικά Σενάρια

Καταρτίσθηκε ένα διαχειριστικό μοντέλο με το οποίο προσομοιώνεται σε μηνιαία βάση η λειτουργία των υποδομών απολήψεων (υδροληψίες από ποταμούς, από πηγές και από λίμνες και αντλήσεις από τους υπόγειους υδροφόρους), των υποδομών μεταφοράς και των χρήσεων (βλ. Σχήμα-5)

Εξετάσθηκαν εναλλακτικά σενάρια με χρήση του μοντέλου διαχείρισης. Οι παράγοντες για τη διαμόρφωση σεναρίων ήσαν οι παρακάτω.

- Υφιστάμενη & εξεταζόμενη υποδομή ταμίευσης νερού στη Θεσσαλία
 - Υφιστάμενα έργα: π.χ. Πλαστήρας, Σμόκοβο, Κάρλα
 - Εξεταζόμενα και νέα έργα: π.χ. Πύλη, Μοζάκι, Παλαιοδερλί, Νεοχώρι, Γυρτώνη, Αγιονέρι, Παλαιομονάστηρο
- Σενάρια κατανάλωσης αρδευτικού νερού ανά τυπικό στρέμμα
 - 587 m³/στρέμμα: Ελάχιστη κατανάλωση της ΚΥΑ
 - 452 m³/στρέμμα: Σενάριο αύξησης αγραν ήπαυσης, εξοικονόμησης νερού και αναδιάρθρωσης καλλιεργειών
 - 673 m³/στρέμμα: Κατανάλωση παραπλήσια με τη σημερινή στις περιοχές που αρδεύονται κανονικά

- 756 m³/στρέμμα: Υιοθέτηση ιδιαίτερα υδροβόρων καλλιεργειών χωρίς να γίνουν οι απαραίτητες επενδύσεις σε τεχνολογίες εξοικονόμησης νερού

(Σημείωση: Το τυπικό στρέμμα εμπεριέχει και τις εκτάσεις αγρανάπαυσης)

■ Υπόγεια ανανεώσιμα αποθέματα Δυτικής & Ανατολικής Θεσσαλίας

- Κανονικό σενάριο: 300 × 106 m³ & 60 × 106 m³
- Ευμενές σενάριο: 350 × 106 m³ & 75 × 106 m³
- Δυσμενές σενάριο: 250 × 106 m³ & 45 × 106 m³

■ Κατηγορίες σεναρίων εκτροπής του π. Αχελώου

- Χωρίς την εκτροπή του π. Αχελώου
- Με την εκτροπή του π. Αχελώου
- Με την εκτροπή του π. Αχελώου και με ενίσχυση της λεκάνης Αλμυρού Μαγνησίας μέσω εκτροπής του ταμιευτήρα Παλαιοδερλί

Συνολικά εξετάστηκαν 18 σεναρια χωρίς την εκτροπή νερού από τον ποταμό Αχελώο και 40 σεναρια με εκτροπή. Τα σημαντικότερα υφιστάμενα, υπό κατασκευή ή και υπό εξέταση έργα ταμίευσης που εξετάστηκαν ήσαν τα παρακάτω,

- Φράγμα Συκιάς (π. Αχελώος) – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 440×10⁶ m³
- Φράγμα & Ταμιευτήρας Ταυρωπού– Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 300×106 m³
- Φράγμα Σμοκόβου (π. Σοφαδίτης) – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 191×106 m³
- Ταμιευτήρας Κάρλας – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 135×10⁶ m³
- Ρουφράκτες Γυρτώνης, Αμυγδαλιάς, Τιτάνου, Τερψιθέας
- Φράγμα Καλούδας– Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 174×10⁶ m³
- Φράγμα Παλιοδερλί (Ενιππέας)– Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 129×10⁶ m³
- Φράγμα Παλαιομονέστηρο (π. Τιταρήσιος) – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 99×10⁶ m³
- Φράγμα Νεοχωρίου – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 80×10⁶ m³
- Φράγμα Πύλης – Ωφέλιμος όγκος ταμίευσης : 34.5×10⁶ m³

Ωστόσο, ελήφθη υπόψη και ένας μεγάλος αριθμός μικρότερων φραγμάτων και λιμνοδεξαμενών. Τα έργα αυτά φαίνονται στο Σχήμα 4 που ακολουθεί. Εάν αθροισθεί ο

συνολικός όγκος ταμείωσης των έργων που λειτουργούν, κατασκευάζονται ή έχουν προταθεί, αυτός ξεπερνά τα 1,4 δις. κυβικά μέτρα. Ωστόσο, πρέπει να τονισθεί ότι οι διαθέσιμος ανά έτος όγκος για χρήση είναι μικρότερος.

Σε ότι αφορά τη μεταφορά νερού από άλλα Υδατικά Διαμερίσματα, ελήφθη υπόψη η εκτροπή από τη λίμνη Πλαστήρα (λεκάνη Αχελώου) η οποία φθάνει τα 120 εκατ. κυβ. μέτρα ετησίως καθώς και σενάρια της εκτροπής ποσοτήτων από το φράγμα Συκιάς στον άνω ρου του Αχελώου. Η μέγιστη ετήσια ποσότητα που εξετάστηκε ήταν 600 εκατ. κυβ. μέτρα.

Επίσης ελήφθη υπόψη η λειτουργία του υφιστάμενου υδροηλεκτρικού έργου Ταυρωπού καθώς και, σαν σενάρια, των Μουζακίου, Πευκόφυτου και Μαυροματίου όπως, επίσης, και μεγάλος αριθμός αδειοδοτημένων Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων.

5. Συμπεράσματα από τα εναλλακτικά σενάρια

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα τα σχετικά με το υδατικό ισοζύγιο. Παρουσιάζονται μόνο συμπεράσματα από τα σενάρια που περιλαμβάνουν αξιολογες έως μεγάλες μειώσεις της μέσης αρδευτικής κατανάλωσης.

Χωρίς εκτροπή από τον Αχελώο αλλά με μείωση της μέσης αρδευτικής κατανάλωσης στην ελάχιστη τιμή που εξετάστηκε (452 m³/στρέμμα).

- Με την ελάχιστη αρδευτική κατανάλωση που εξετάστηκε (452 m³/στρέμμα) οι ετήσιες απολήψεις από τα μόνιμα, μη ανανεώσιμα υπόγεια αποθέματα κυμαίνονται από 160 έως 300 εκατ. m³ περίπου ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν. Το ποσοστό μηνών που δεν καλύπτεται η περιβαλλοντική παροχή στα Τέμπετα κυμαίνεται από 28% έως 31%.
- Προκειμένου να επιτευχθεί αειφορία και προστασία των υπογείων υδροφορέων θα πρέπει να μειωθούν οι αρδευόμενες εκτάσεις κατά 350 έως 660 χιλιάδες στρέμματα ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν.

Χωρίς εκτροπή από τον Αχελώο αλλά με μείωση της μέσης αρδευτικής κατανάλωσης σε 587 m³/στρέμμα.

- Οι ετήσιες απολήψεις από τα μόνιμα, μη ανανεώσιμα υπόγεια αποθέματα κυμαίνονται από 360 έως 500 εκατ. m³ περίπου, ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν. Το ποσοστό μηνών που δεν καλύπτεται η περιβαλλοντική παροχή στα Τέμπετα κυμαίνεται από 30% έως 32%.
- Προκειμένου να επιτευχθεί αειφορία και προστασία των υπογείων υδροφορέων θα πρέπει να μειωθούν οι αρδευόμενες εκτάσεις κατά 600 έως 850 χιλιάδες στρέμματα ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν.

Με εκτροπή από τον Αχελώο και με μείωση της μέσης αρδευτικής κατανάλωσης στην ελάχιστη τιμή που εξετάσθηκε (452 m³/στρέμμα).

- Η ζήτηση ικανοποιείται με μέση ετήσια απόληψη από τον π. Αχελώο η οποία κυμαίνεται από 210 έως 360 εκατ. m³ περίπου, ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν.
- Δεν αντλούνται μόνιμα αποθέματα, ενώ η περιβαλλοντική παροχή επιτυγχάνεται πάντοτε.

Με εκτροπή από τον Αχελώο και με μείωση της μέσης αρδευτικής κατανάλωσης σε 587 m³/στρέμμα.

- Η ζήτηση ικανοποιείται με μέση ετήσια απόληψη από τον π. Αχελώο η οποία κυμαίνεται από 380 έως 550 εκατ. m³ περίπου, ανάλογα με τα έργα που θα υλοποιηθούν.
- Δεν αντλούνται μόνιμα αποθέματα, ενώ η περιβαλλοντική παροχή επιτυγχάνεται πάντοτε.

8. Γενικά Συμπεράσματα

Προκειμένου να παύσει η υπεράντληση των υπόγειων υδροφορέων της Θεσσαλίας και να εξασφαλισθούν οι ελάχιστες απαιτούμενες παροχές για τη διατήρηση των ποτάμιων οικοσυστημάτων στον Πηνειό, είναι απαραίτητη η μείωση της συνολικής αρδευτικής ζήτησης νερού. Η μείωση αυτή επιτυγχάνεται με βελτίωση των πρακτικών άρδευσης ή με ελλειμματική άρδευση εκτάσεων με αποτέλεσμα τη μειωμένη παραγωγή ή με μείωση των εκτάσεων που αρδεύονται ή με συνδυασμό των παραπάνω.

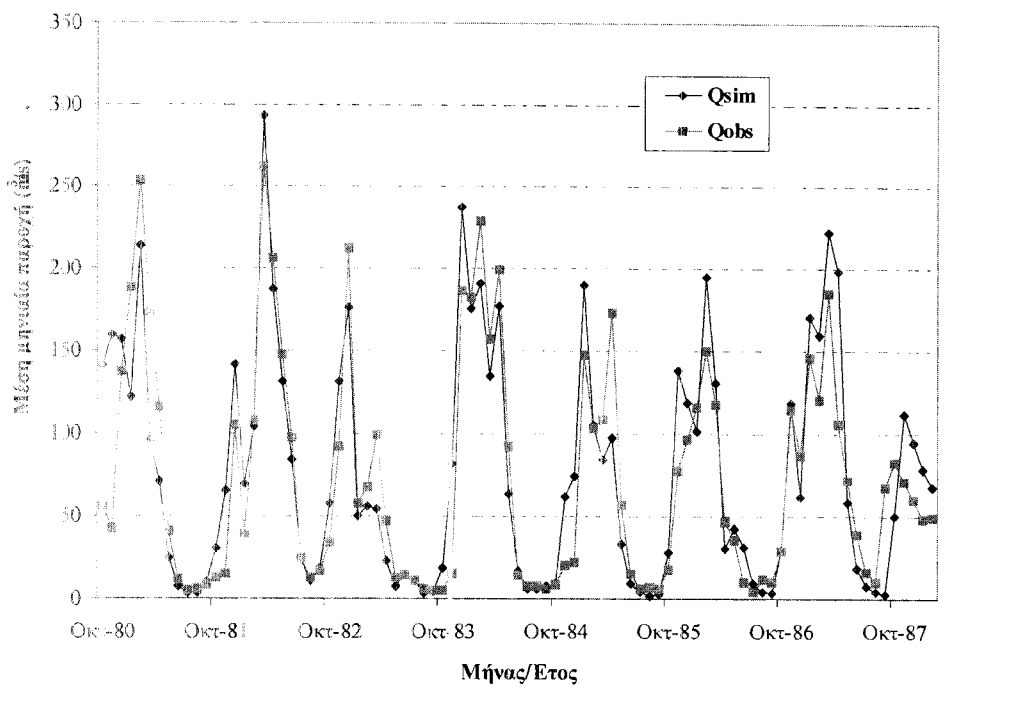
Ο βαθμός της μείωσης που θα απαιτηθεί θα εξαρτηθεί από τα έργα αξιοποίησης των υδατικών πόρων της Θεσσαλίας που θα υλοποιηθούν καθώς και από την εκτροπή ή όχι ποσοτήτων από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου.

Στη βέλτιστη περίπτωση που θα επιτευχθεί μεγάλη μείωση της μέσης αρδευτικής ζήτησης (σε 450 κυβ. μέτρα ανά στρέμμα ετησίως περίπου) και εφόσον υλοποιηθούν συνολικά τα έργα αξιοποίησης των υδατικών πόρων της Θεσσαλίας, θα πρέπει,

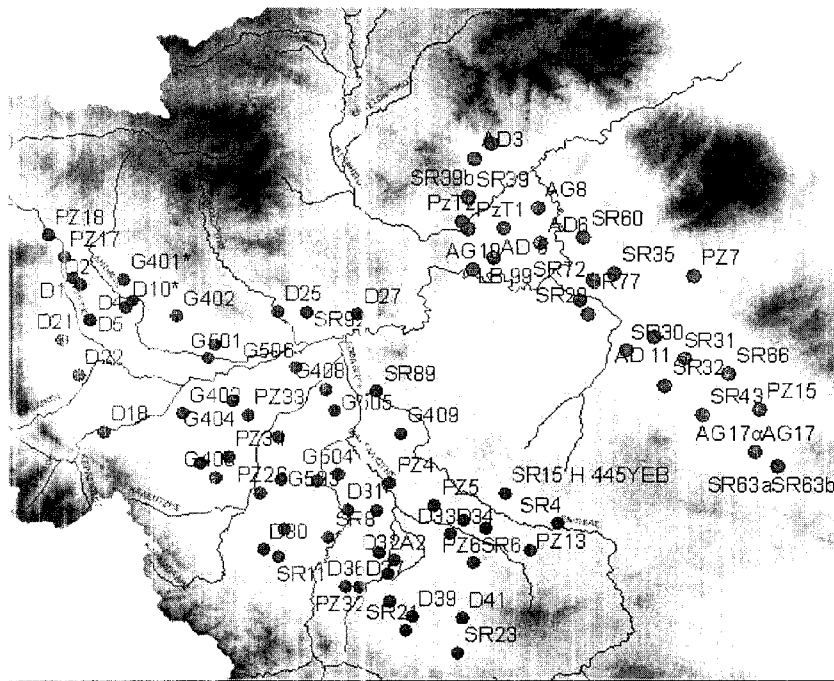
- είτε να πραγματοποιείται εκτροπή ετήσιων ποσοτήτων από τον Αχελώο οι οποίες θα είναι κατά μέσο όρο 210 περίπου εκατ. κυβ. μέτρα αλλά θα μεταβάλλονται ανάλογα με τις υδρολογικές συνθήκες του κάθε έτους.
- είτε να μειωθούν οι αρδευόμενες εκτάσεις κατά 350 χιλιάδες στρέμματα.

Προκειμένου να είναι δυνατή η αντικατάσταση των αντλήσεων με ύδατα των έργων αξιοποίησης των πόρων της Θεσσαλίας καθώς και της εκτροπής του Αχελώου θα πρέπει να κατασκευασθούν έργα μεταφοράς και διανομής. Συγχρόνως θα πρέπει να εκσυγχρονισθούν τα υφιστάμενα αρδευτικά δίκτυα. Ο τρόπος διαχείρισης και η κλιμάκωση της λειτουργίας τόσο των φραγμάτων της Θεσσαλίας όσο και των έργων εκτροπής νερού από τον Αχελώο θα πρέπει να είναι συμβατός με την ανάπτυξη και τις δυνατότητες των έργων μεταφοράς προς και διανομής στις αρδευόμενες εκτάσεις.

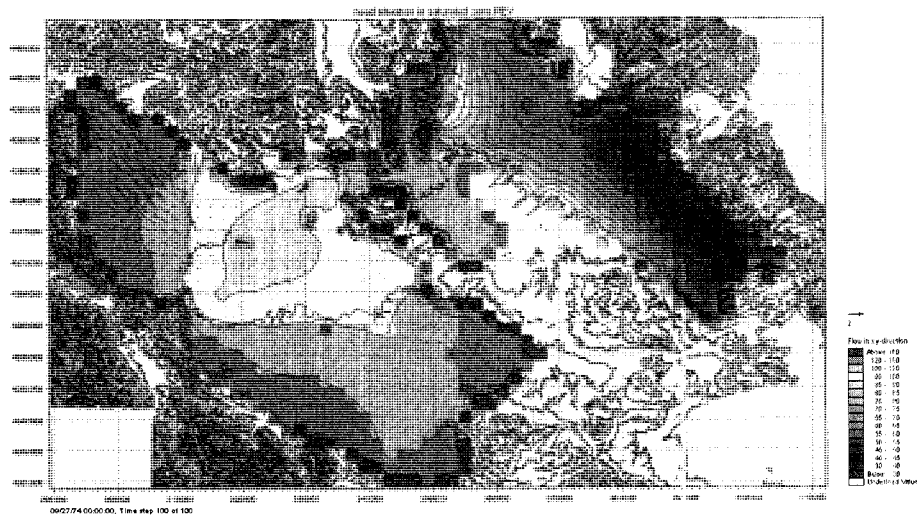
Επειδή κύριος στόχος της ανάπτυξης έργων εκμετάλλευσης των επιφανειακών υδάτων πλέον είναι η προστασία των υπόγειων υδροφορέων, είναι απαραίτητη η διασφάλιση ικανοποιητικών εμπλουτιστικών παροχών κατόπιν των φραγμάτων που έχουν ή θα κατασκευασθούν.

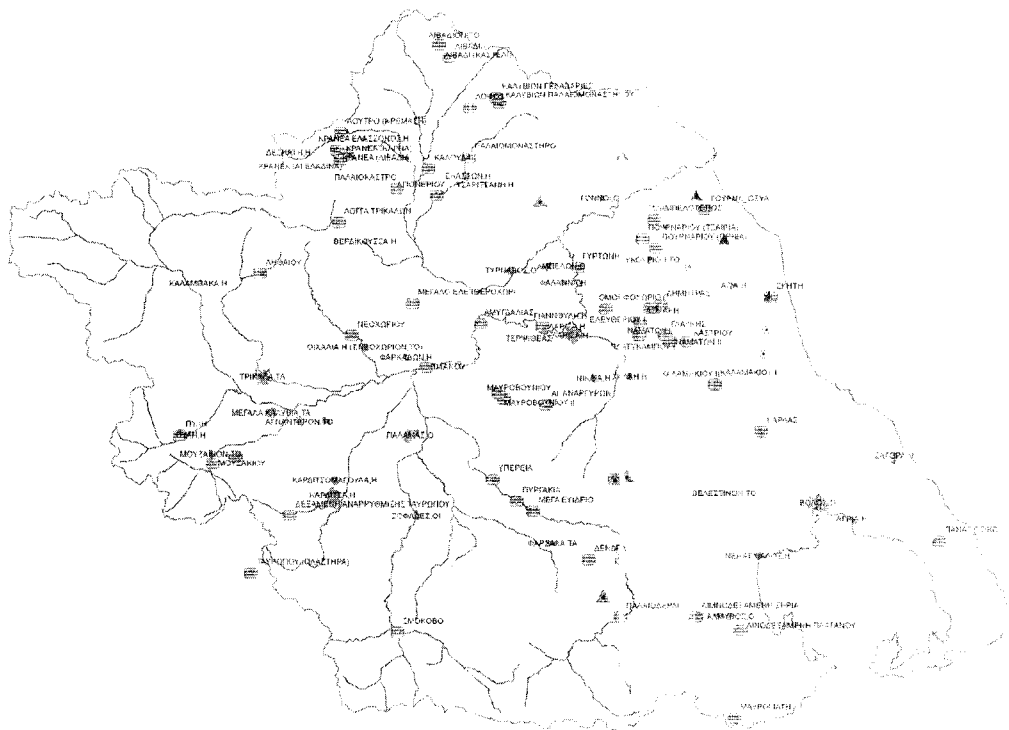
Σχήμα 1. Σύγκριση μετρήσεων παροχής στη θέση Αμυγδαλιά του Πηνειού με προβλέψεις του μοντέλου βροχής απορροής.

Σχήμα 2. Γεωτρήσεις των οποίων οι στάθμες αξιοποιήθηκαν για τη ρύθμιση του υδρογεωλογικού μοντέλου.

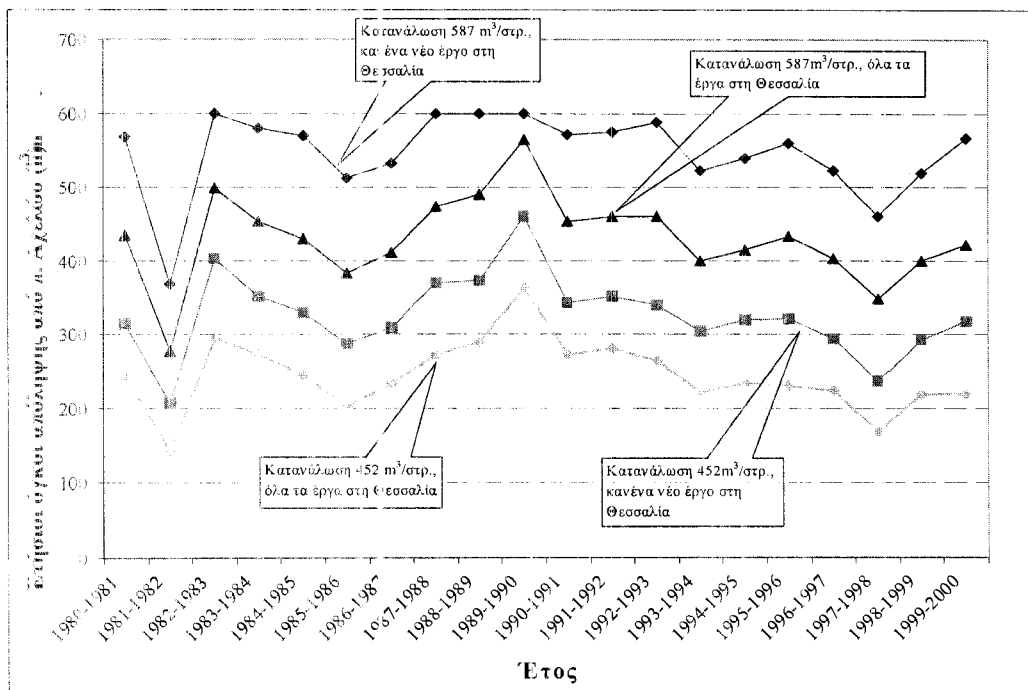
Σχήμα 3. Απεικόνιση υπόγειας ροής με βάση το υδρογεωλογικό μοντέλο.

Σχήμα 4. Έργα ταμίευσης που αξιοποιήθηκαν σε σενάρια.

Σχήμα 5. Απεικόνιση της συσχέτισης των κόμβων υδατικών πόρων με τους κόμβους ζήτησης.

Σχήμα 6. Ετήσιες απώλειες από τον Αχελώο για διαφορετικά σενάρια. Προέκυψαν από την εφαρμογή του μοντέλου με την υπόθεση ότι θα επαναλαμβάνονταν οι υδρολογικές συνθήκες τις εικοσαετίας 1980-2000.

Βόλος, 2 Σεπτεμβρίου 2010

Ημερίδα:

**«Αχελώος και Βιώσιμη Διαχείριση των Υδάτων. Προκλήσεις και
Προοπτικές»**

Εισήγηση: «Αχελώος: Εκτροπή ή Νομική Παρεκτροπή;»

Μουρατιάν Φιλοθέη Άλκηστη
Δικηγόρος, ΜΠΣ Ευρωπαϊκού Δικαίου

Πλάνο Παρουσίασης

Εισαγωγή

Οι τρεις διαστάσεις του έργου

- Κοινωνική: Ανάγκη κάλυψης των αρδευτικών και υδρευτικών αναγκών της Θεσσαλίας, ενίσχυσης της αγροτικής παραγωγής, ανάπτυξης της υπαίθρου.
- Πολιτική: πολιτική απόφαση για την εκτροπή των υδάτων του Αχελώου προς τη Θεσσαλία για την εξυπηρέτηση και ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών.
- Επιστημονική: Συμμετοχή πολλών επιστημών για τη μελέτη, σχεδιασμό, κατασκευή και εκτέλεση του έργου.

Η αλληλένδετη σχέση μεταξύ των 3 διαστάσεων του έργου. Ο ρόλος της νομικής επιστήμης ως μέρος της επιστημονικής διάστασης του έργου.

Α' Μέρος: Δικαστική εξέλιξη και εμπλοκές: Από την πρώτη απόφαση του ΣτΕ στην παραπομπή της υπόθεσης στο ΔΕΕ. «Ομηρία» επιμέρους έργων. Ιδίως το ΥΠΕ Μεσοχώρας.

- Αποφάσεις Ε' Τμήματος ΣτΕ 2759-2760/1994: ανάγκη ενιαίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης για όλα τα έργα που εμπλέκονται στην εκτροπή (σήραγγες, ταμιευτήρες, συνοδά έργα, ενεργειακά έργα). Ακύρωση της ΕΠΟ 1991.
- Απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ 3478/2000: θετική η αξιολόγηση της περιβαλλοντικής διάστασης του έργου. Στάθμιση συμφερόντων, διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της

θεσσαλικής πεδιάδας. Σύμβαση Γρανάδας, προστασία αξιόλογων μνημείων της περιοχής. Ακύρωση ΕΠΟ 1995.

- Απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ 1688/2005: έλλειψη προηγούμενης έγκρισης προγράμματος αναπτύξεως υδατικών πόρων. Ακύρωση ΕΠΟ 2003.
- Απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ 3053/2009: παραπομπή της υπόθεσης στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Ομηρία του ΥΠΕ Μεσοχώρας. Έργο ενεργειακό και πολλαπλού σκοπού (άρδευση, ύδρευση, αντιπλημμυρική προστασία). Παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ.

Β' Μέρος: Διαρκώς εξελισσόμενη Ευρωπαϊκή και Εθνική Νομοθεσία. Δημιουργία νέων δικαικών κλάδων. Υποχρέωση συμμόρφωσης και μέχρι ποιού ορίου? Ειδικά η νομοθεσία περί διαχείρισης υδατικών πόρων.

- Εξελίξη της νομοθεσίας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ιδίως το δίκαιο του περιβάλλοντος. Δημιουργία νέων ευρωπαϊκών πολιτικών και παραγωγή ευρωπαϊκού δικαίου προς υλοποίησή τους. Δημιουργία νέων δικαικών κλάδων. Όρια προσαρμογής
- Παραγωγή νέας ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ειδικά η πρόσφατη ευρωπαϊκή πολιτική περί διαχείρισης υδατικών πόρων. Η οδηγία 2000/60 και η σταδιακή προσαρμογή της. Υποχρέωση συμμόρφωσης των κρατών μελών.
- Εφαρμογή και δη αναδρομική της νέας νομοθεσίας περί υδάτων σε ήδη εκτελεσθέντα σε μεγάλο βαθμό έργα. Υπάρχει υποχρέωση προσαρμογής και μέχρι ποιού ορίου ?

Συμπεράσματα

Η σημαντική πολιτική και κοινωνική αφετηρία και στόχευση του έργου έχουν φύγει από το προσκήνιο, όπου σήμερα κυριαρχεί η νομική/δικαστηριακή διάστασή του. Το ερώτημα για τον αν πρέπει ή όχι να ολοκληρωθεί το έργο της εκτροπής παραμένει, αλλά θα είναι άδικο να εξαρτηθεί η απάντηση και η εξέλιξη του έργου από μία δικαστική κρίση (ευρωπαϊκή ή εθνική). Αντίθετα, απαιτείται σαφής πολιτική βούληση και ξεκάθαροι κοινωνικοί στόχοι που θα απεμπλέξουν τελικά την κατάσταση.

Γενική διαπίστωση είναι ότι έργα όπως αυτό της εκτροπής, με τόσο έντονες πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις δεν δύνανται να αντιμετωπίζονται όπως κάθε μικρό ή μεγάλο έργο, αλλά απαιτείται ξεκάθαρος πολιτικός σχεδιασμός και εκτενής προεργασία σε κοινωνικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλιστεί κατά το δυνατόν, η επιτυχής ολοκλήρωσή τους. Άλλωστε σήμερα, τα νομικά εργαλεία που υπάρχουν μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά στην κατεύθυνση αυτή (συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, δικαιώματα και υποχρεώσεις κατά το στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης, πρόταση εναλλακτικών λύσεων κλπ).